

ODAMEES

Nr. 1 (27) JAANUAR 1925

IV AASTAKÄIK

Graafilise-kunsti asutus

(ja kirjastus)

H. Laakmann, Tartus

asut. 1837. a.,

mis kõige moodsamate masinate ja aparaatidega uuema aja saavutuste alal varustatud on, jaguneb järgmistesse

spetsiaal-osakondadesse:

Raamatutrükikoda

valmistab kõiki trükitöid, nagu raamatuid, vähemaid broshüüre, ilustatud kuulutusi liht- ja värvitrükis.

Kivitrükikoda

valmistab etikette, plakaate, kunstliselt valmistatud maitserikaid ümbrikke igasuguse sissepakkimise alal.

Tsinkograafia

valmistab võistlemata häädukes kõiksuguseid klisheesid nii liht- kui ka kõige peenemaid autotüüpisid ühe- kui ka mitmevärvi trüki jaoks.

Kõitekoda

valmistab hulgaviisi kooli-, raamatukogu-, kontori-, panga- ja ilukõiteid, aadressi mappesi j. n. e.

Lineerimisosakond

valmistab kõiki lineerimistöid lihtsaates koolikaustikutes või kõige peenemaitselisemates tabelites.

Et iga osakonda nüüd esimese klassi välismaa spetsialistid juhatavad, pakub firma tõesti laitmatuid ja kunstimaitselisi töid parajate hindadega.

„ODAMEES“ on trükitud H. Laakmanni trükikojas. „ODAMEHE“ klisheed on valmistatud H. Laakmanni tsinkograafias.

„Odamees“ Nr. 1 (27) sisu

	Lhk.
Põltsamaa lossi arhitektuur. G. Saar. 10 pildiga.	2
Mälestused minu seminariajast. A. Jürgenstein. 1 pildiga.	6
Hans Glass. 1 pildiga.	8
Õhuteel üle Baltimere. 4 pildiga.	9
Ühe isa surm. F. E. Sillanpää.	11
Joseph Conrad. André Gide. 1 pildiga.	14
Võit. Joseph Conrad. Romaan.	15
Uue-aasta tulekul. H. H. Ewers. 5 pildiga.	19
Ha-ha-haa! J. London. Novell. 3 pildiga.	21
Jaan Poska ja Tartu rahu. 4 pildiga.	25
Elukinnitusviisid ja tähtsus. Dr. H. L.	26
Meie laulupidu 1923 — Eesti vabariigi kukutajate miiting. 2 pildiga.	27
Eesti jutukirjandus 1924. August Anni.	28
Püha aasta. Prelaat Konrad Kummel. 3 pildiga.	29
Meie Ingejaile. Meie romaan. Meie eelpilt. Ülesanded. Male. Toimetusele saadetud kirjandus. Kirjavastused. Pilte jne.	

„Odamehe“ tellimishind

$\frac{1}{1}$ aastas (12 nrt) — 400 marka

$\frac{3}{4}$ „ (9 „) — 320 „

$\frac{1}{2}$ aastas (6 nrt) — 220 marka

$\frac{1}{4}$ „ (3 „) — 115 „

Tellida võib igast numbrist alates. — Üksiku numbril hind endiselt 40 marka.

Tellimised saata „O d a m e h e“ päätalitusse Tartu, Promenaad 7-a. Tellimisi võtavad vastu ka kõik E. Vabariigi postkontorid ja korralikud raamatukauplused.

Spetsiaalne fond

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu
SP. 4745

ODAMEES

EESTI
RAHVUS-
RAAMATUKOGU

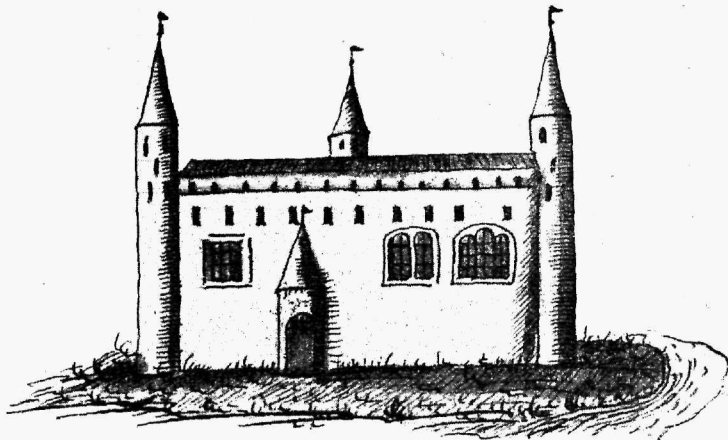
Hans Thoma / Kaklejad poisid

Põltsamaa lossi arhitektuur

Gustav Saar | Kokkuvõtte ettekandest Ak. Kirj. Üh. Kunstitoimk. koosolekul

Kõigi kultuuride hälliks on kivi ja lubi. Nende rakendusoskus võimaldab grandioöseid ehituslisi ettevõtteid, mis aga oma-korda on kaastegurid kogu inimelu muutuvuses, õpetades neile kõigi aegade juhtlauset — divide et impera.

Meie kodumaa esimesed suuremad saavutused ehituste alal toimivad ristiusu saabumisega. Senised ehitused — maalinnad olid nõrgad Lääne-Euroopast tuleva

Põltsamaa loss XVII aastast. I poolal

Võru praost Ed. Körberi käsikirjalisest tööst „Vaterländische Merkwürdigkeiten“ 1802 a. Körber on kasutanud Brotze joonistust, samuti käsikirjalisest suurtööst Monumente Prospekte etc. mille joonistused enamikus lähevad tagasi Jürgen Helmsi kroonika omadele, aastast enne 1646 ja arvatavasti kujutab see pilt just H. Wrangeli ehk tema poja aegset lossi. Põltsamaa lossist on Brotzel kolm joonistust: nimelt VIII raamatus № 5 ja 7 ja IX № 68, siis on veel vanemaist Riias alalhoidavas kuberneriproua Marquis Paulucci kogus Chr. Kunze ja W. Tusch'i joonistused.

kõrgema sõjalise jõu ja tehnika vastu juba eelpool esitatud tingimustest — ei tuntud kivi ja lubja siduvust.

Ristisõdade läbi täienend saksa ehituskunst rajas siia oma tee. Nende kindlustuste ja losside varemased ehitused kajastub siin veel romaani stiili lihtsus ja tugevus ja nad pärivad XIII aastasajal kirikute ehituste kõrval tähtsama osa.

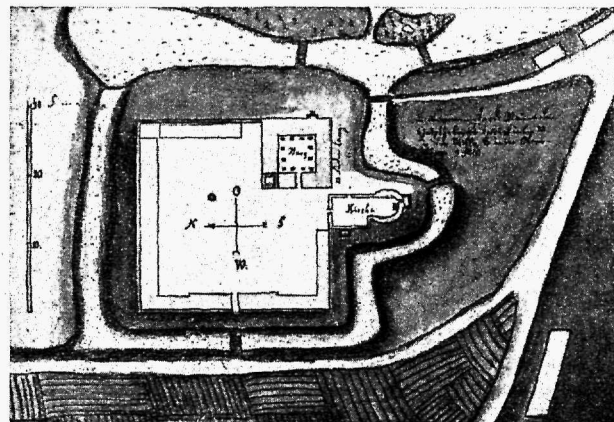
Losside ehitus võib märkida kaks mitmeski osas üksteisele vastukäivat suuna sellega, et ta on kindlustus ja eluhoone ühes tervikus. Kui sarnasel on tal ka oma kindel, riigi ja seltskonna korrast tingitud, tagapõhi: rüütel-loss on keskaja ameti ja mõõga aristokraatia, lääni-olude produkt. Nende muutumisega on kadunud tarvidus sarnasteks ehitusteks ja tänapäev võime vaid näha neid ainult kas varemeis ehk jälle eluhooneteks ümberehitatuna. Seega võime vanemate lossi tüüpide algusajaks mainida umbkaudselt X aastasada. Lossi asukoha järgi jaotatakse need kõrgustiku ja madaliku ehk vesilossideks (Höhen- u. Nieder- oder Wasserburgen). Kõrgustiku lossid asuvad tavaliselt järsul mäekünkal, kus juba loodus ise kõik teind, et ligipääsu raskendada. Meie madalikulisel kodumaal sinna poole küünivad Tallinna Toompää, Viljandi, Toole ja veel mõned teised lossid. Madaliku või vesilossid on oma kaitsevahendiks tarvitand vett. Asuvad sellepärast mõne suurema veekogu või jõe kaldal, ümbritsetud sügavate kraavidega, mida tarbe korral oli võimalik veega täita. Viimaste hulka kuulub ka Põltsamaa loss.

Vaadeldes lossi varemete võlvust, eriti Saksa Reini mail, on sellega ühes hakatud toonitama losside arhitek-

tuuri väärtuslikkust. Kui me vaatleme mõne kiriku varemeid, siis näeme sääli ikka hävinend plaani jälgi, tähendab G. Dehio¹⁾, ja see mõjub meisse valusalt. Loss pole aga seda, mis teisel hävinend, kunagi omandki. Tema iludustüüp on olnud algusest peale mitte arhitektooniline vaid maaliline, ja nii edendavad varemed ka just seda külge, mis oli peidetud ehitus's. Arhitektuur-saavutus arhitektoonilises mõttes on väärtus enese ette, mida võib kõigest kõrvalmõjudest eraldatult nautida, maalilises ehituses on lahutamatu arvestatud kogu ümbritsev loodus — ja see on, mida meile pakuvad Düreri ja Cranachi vaselõiked ja skitsed — toonitades maalilist külge, kuna neis ehitus valitseb täieline plaanitus, arhitektoonilistest dissonantsidest koosnev virrvarr. Ühevõrdsed mõjurid on siin olnud nii tarve kui ka fantaasia. Pole mitte ükski tahetud olla vägev ja võimas, vaid ka sellisena paista. Kui need ehitused igakord oma sõjalisile otstarbeile ei vasta — siis on nad ikkagi õigustatud esteetilisest seisukohast vaadatuna.

Kõiki eelpool öeldut ei saa omastada Saksa ordu-losside kohta Preisi ja Liivimaal. Nad ei vasta romantilist ega maalilist printsipi, selle vastu on meil siin tegemist tõsise arhitektuuriga. „Nende arhitektuuriline sarnasus on olnud eneseteadvusest — ja sellega nad imponeerivadki,“ tähendab G. Dehio.

Nagu tähendatud, on Liivi ordu-lossid täiesti sarnased Preisi omadele, erinevused, mis on, on vaid tingitud ehitusmaterjalist. Põhiplaanes valitseb enamasti nii siin kui sääli, neljakandiline vorm, sisehoovi ja seda ümbritseva galeeriaga. Esineb küll ka teisi vorme, näit. kolmnurkne, kuid need on üksikud juhused. Tornid asusid lossil suuremalt osalt igal nurgal, esineb aga ka ainult üks püütorn (Bergfried, Donjon), mis põhiplaani nelja- või kaheksakandiline ja mis oli hädakorral viimaseks vastupanu kohaks. Akna avaused on väikesed ja osalt laskeakudena tarvitavad. Alumine kord asus tavaliselt maa all ja seisis ühenduses maalauste käikude ja seintesse peidetud treppide läbi kõrvalruumidega. Üldiselt valitseb neis keskaegne saladuslikkus ja hämarus. Sisemisest kaunistusvahendist on meie päevini säilund vähe.

E. Körberi joon.

Õp. E. S-si kog.

Põltsamaa lossi põhiplaan

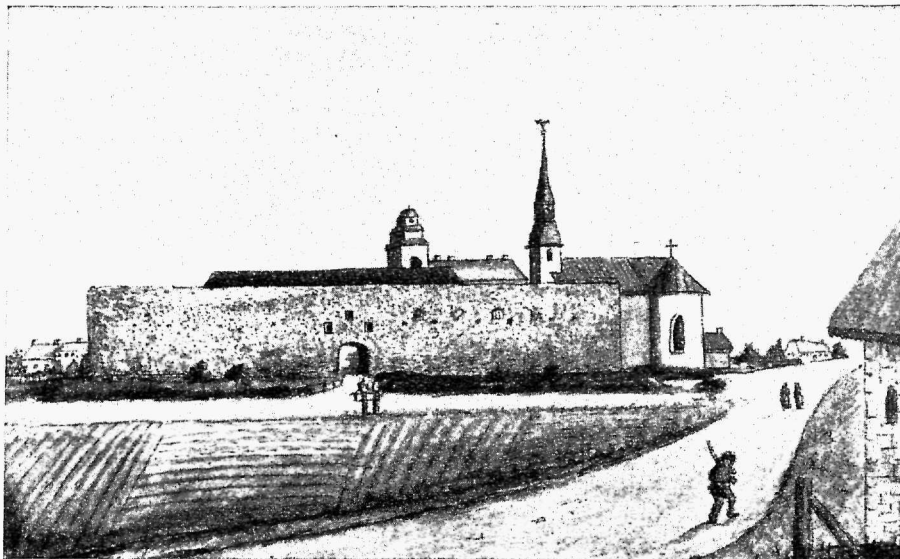
Ilmakaared pildil on Körber valesiti märkind: tema poolt tähistatud lõuna (S) näitab tõelikkuses ligikaudselt hommikusse.

¹⁾ Georg Dehio: Geschichte der Deutschen Kunst. II Band, p. 295, 296.

Maa vallutamise ja võimu kindlustuse tähtsaks ehitasid 1272. a. ordurüütlid ka Põltsamaale oma komptuuri jaoks kindla lossi, nagu tähendatakse „nach deutscher Haltbarkeit“. See asub Põltsamaa jõe paremal kaldal. Segakivist (paas ja põllukivi) ehitatud seinad ja kindlusmüürid on kohati kuni 3 meetrit paksud. Ehituselt on loss neljakandiline (38×36 meet.), sisehooviga (14×13,5 m) kolmekordne, väljaarvatud keldrikord ja madala nelinurkse torniga edela (S-W) poolisel nurgal, seinte kõrgus künib 18,5 meetrini.

Lossi hoovi ja kõrvalehitusi piirab neljanurgeline kindlusmüür, mille kõrgus kõigub 8—10 m vahel. Lõuna-poolses servas asuva päävärava juures märgib A. W. Hupel¹⁾ rinnatise (Brustwehr). Lossi ei piira kahest küljest kindlusmüür, vaid ta asub kirde (N-O) poolisel nurgal. Lossist mõni meeter kagu (S-O) sihis on praegune luteriusu kirik, mis varem olnud lossi varakamber. Praegune kiriku ümargune altari osa on moodustand kindlustorni²⁾, seintega 2,93 m. Pääle põhjapoolse külje piirab kindluse (lossi) müüri 20 m laiune vallikraav.

Meil pole mingisuguseid andmeid oletamiseks, et lossi sisemine ehitus erines tavalisest vähekaunistatud

E. Kõrberi joon.

Põltsamaa loss u. a. 1802

Õp. E. Seltsi kog.

Pildil näha lossi pääturn, kirik ja kindlusmüür lõunapoolse pääväravaga.

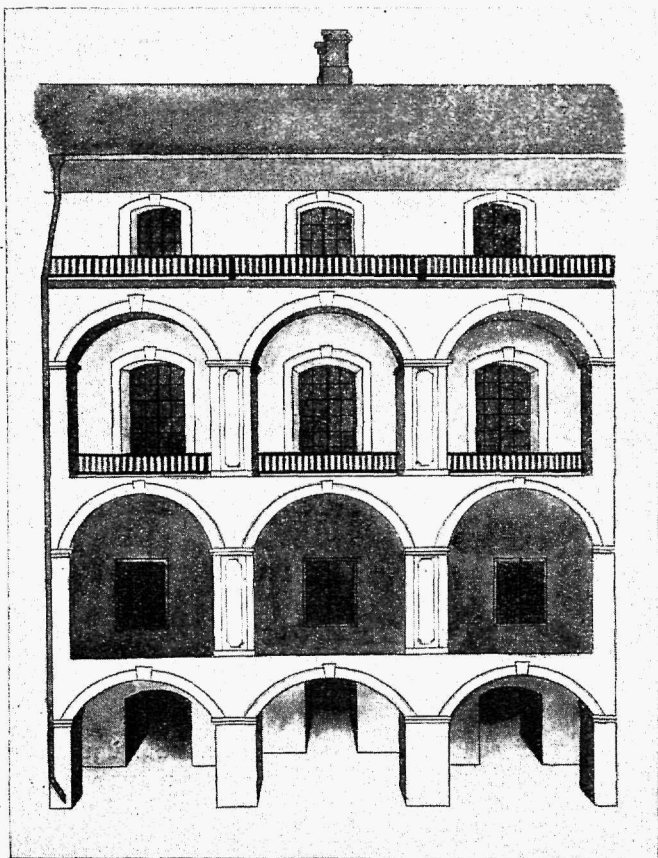
ordulossist, igatahes ei võind selle siseehitus künida hiljem (1341. a.) ehitatud Kuressaare ristvõlvidega (Kreuzgewölbe) piiskopilossini, mis A. W. Hupeli järele annab tunnistust hääst maitsest.

Lossi ajaloolist külge puudutame vaid niivõrd, kui see osa tarvilik ehitusmomentide mõistmiseks. Orduajal kuulus loss Viljandi komptuuri võimkonda. Kuueteiskümnendal aastasajal vaheldub siin venelaste, rootslaste ja poolakate võim. Lühikest aega oli ta hertsog Magnus von Holsteini kuningalossiks. Neist aegadest näidatakse lossi kindlusmüüris venelaste suurtükist lastud kivikuuli. Poola-rootsi sõjas XVII aastasaja künnisel langes loss vastupanekuta rootslastele ja saab 1621. a. väepäälk Hermann Wrangelile. Samas sõjas hävitatakse kohalik kihelkonna kirik, mille varemeid võib näha Uue-Põltsamaa Torniveski juures. Isalt päritud lossi laskis Wolmar Wrangel korralikult renoveerida. See on esimene kord, kus uuendustest kuuleme, on jäänd teadmataks, mis suhtes nimelt. Vähe aega enne Oliva rahu a. 1658 tegid leedulased ja poolakad siin oma hävitustööd. Kuninglikul käsul uuendati lossi kindlus 1681 a. Seitsmeteiskümnenda aastasaja lõpul loeti lossi läheduses alevis pääle 300 saksa perekonna.

Põhjasõja algul (12.—13. sept. 1703 a.) tungisid venelased Põltsamaale ja põletasid lossi. Sõja aegu vaheldusid omanikud, viimaks kinkis Peeter Suur Põltsamaa ühes ümbruskonnaga riiginõunik Fick'ile, kuid temastki ei saand lossi ülesehitajat, alles ta väimees major Joh. Wold. v. Lauw teostas selle 1760—80 a. Nii on loss seisnud varemeis pääle kuuekümnne aasta.

Major Lauw'iga on seotud Põltsamaa tööstuskaubandusline õitseng XVIII aastasaja 70.—90. aastates¹⁾. Nimelt asutas Lauw siia portselaani, tärglise, puudri, riide ja klaasivabrikud, siin oli esimene maaapteek, haigemaja, tsensurivaba eratrükikoda (Riia, Peterburi ja Moskva kõrval), kus andis Dr. Ernst Wilde välja arstiteaduslikku ajakirja; 1765—1804 oli siin pastoriks Aug. Wilh. Hupel.

Major Lauw oli elumõnusus nautida oskav mees, kellele polnud tundmatud tolaeagsed prantslaste harrastused. Isiklikus elus püüdis ta järeleaimata Prantsuse vürstielu, pidas omal muusikakoori, itaalia näitlejate trupi, kellede hulgas esines „Schwarze Jungfer“ esimese laul-

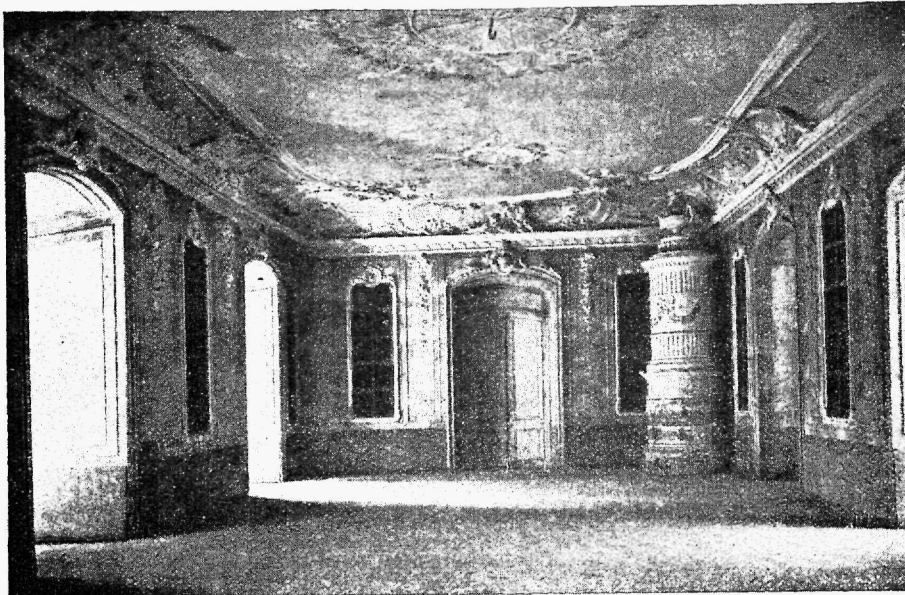
M. Roosmani joon.

Põltsamaa lossi sisehoovi põhjapoolne külj

¹⁾ A. W. Hupel. Topographische Nachrichten, I Band p. 272.

²⁾ K. Löwis of Menar. Burgenlexikon für Alt-Livland, I Teil, 1922 p. 89. ja A. W. Hupel. Topographische Nachrichten, I B. Riga, 1744. p. 271.

¹⁾ Amelung. Die Blütezeit Oberpahlens.

Põltsamaa lossi marmorsaal

praegu. Endistest Veneetsia peeglitest on seintele järele jäänd ainult tühjad asemed.

Foto Michelson

jannana. Samuti oli tal oma hoovimaaler keegi Welte, kelle juhatusel ja tegevusel viidi läbi lossi uuesti ehitus ja kaunistus, mis on läind maksma W. S. Stawenhageni järele¹⁾ pääle 60.000 rubla, millest marmormaalile üksi on kulutatud 7000 rubla ümber. Sama Welte on joonistand mitmed lossi ja kiriku pildid ja on annetand kogudusele oma kaks väljapaistvamat tööd.

Oma mitmekülgse tegevuse juures polnud Lauw sugugi praktiliselt mõtleja ja nii tõi priiskav elu ja hiigla ehitused viimaks pankroti, mille liginemisel suri Lauw 1786. a. 73 aastasel.

Ostuteel läks loss vene krahv Aleksei Bobrinskile 242,550 rubla eest ja sellelt päranduse teel 1847. a. vürst Gagarinile, kelle suguvõsa käes püsis Eesti Vabariigini. Ilmasõja algul hävitati lossi torni püüosa strateegilistel põhjustel. Vabadussõja ajal on kannatand paar tuba tulekahju läbi. Sõjaväed on siin mõndagi rikkund, kuid nüüd ilma kindla hoolidajata on loss määratud lagunemisele, kui ei astuta selle ärahoidmiseks otsustavaid samme.

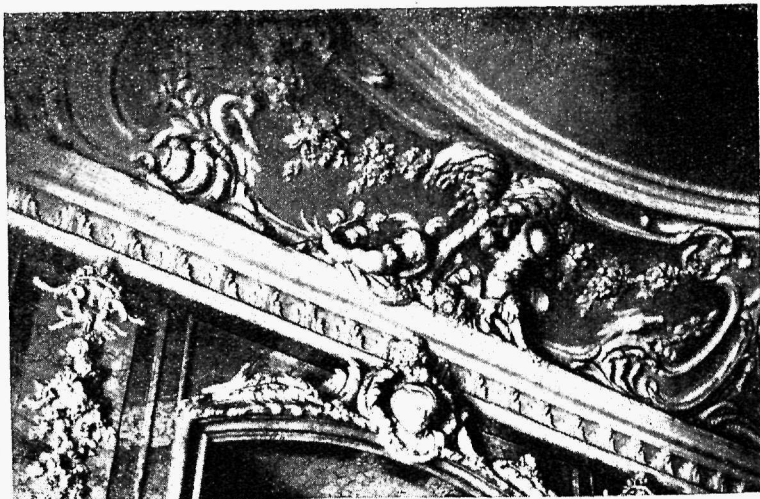
Lossi suur raamatu- ja pildikogu, mis sõjavägede ja omaniku voliniku poolt asjatundmatult laialipillatud, on sisaldand suurel arvul pornograafilist ja elumõnususi jaatavat kirjandust ja pilte.

Lossi arkiiv aga on müüdüd kauplustele pakimispaberiks!

Kui loss väliselt oma lihtsusega palju ei paku, siis seda kenam ja mõjuvam on osalt sisemus. Juba sisehoov oma arkaadide, võlvkaarte ja galeriidega ning edasi mõningad toad ja marmorsaal oma

tube 30 ja saale 3, mis kõigil kolmel korral suurusel võrdsed. Alumine kord algab 4 meetri kõrguselt maapinnalt. Võlvitud keldrid on suuremalt osalt lukutatud. Vanemad inimesed räägivad, et siit maaalune tee lossi varakambri (praegusse kiriku) ja umbes kilomeetri kaugusse Kuningamäele viib.

Praegune, lossi põhjapool küljes asuv, pääsissekäik on pärit igatahes Lauwi ajast, ega või olla kunagi mitte vanem.

Näide marmorsaali karniisist

Foto Michelson

Marmorsaal omab tagasihoidliku, suursuguse ilme. Seinad algavad põrandalt violettpunase marmoriga, mis umbes meetri kõrguselt läheb üle violett- ja hallikirjaks. Siin võib jälgida baroki põhiideed, mille pärandand rokokole: lamedate seinte jaotuspüüdu pilastrite, pildiraamide, uste ja akendega üksikuteks väljadeks, et selle läbi võimaldada raamiornamendi esiletungi. Sein on jaotatud kahe ukse, kolme suure, põrandalt algava, akna, kolme nischi ja kaheteistkümnene Veneetsia peegli. Tavaliselt ornament omab õie, konnakarbi ja pesasarnaste rosettide pehmed murdmata vormid. Need algavad nurkadest, kuid arene-

¹⁾ W. S. Stawenhagen. Album livländischer Ansichten, Mitau. 1857.

Tähtis raamat muinasaegsest Eestist,

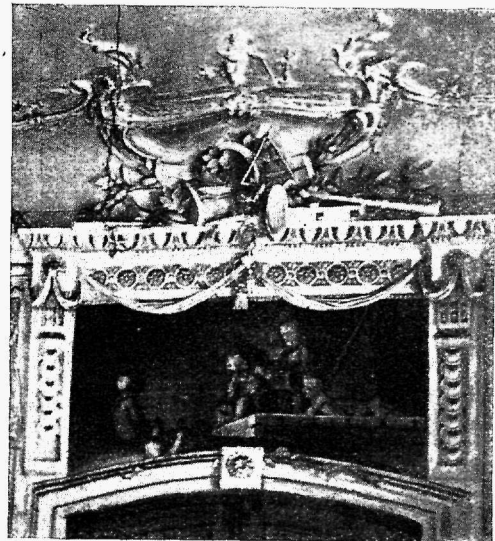
Saaremaa ja Muhu muinasjäänused

Ajalooline ülevaade Eesti muistsel iseseisvusajal vahvamaast ja kultuurilisemast maakonnast. Kirjutand prof. A. M. Tallgren ja õpilased. Hulga piltidega ja kaartidega. Hind 300 mk.

„Nädal“ nr. 36 (340) kirjutab: „Loodan, et just see raamat peaks tõstma lugupidamist meie mineviku vastu...“

vad raamide ümber harilikult suurteks dekoratiiv motiivideks, ning siit edasi laotuvad üle kogu lae. Siin võime aga märgata raami ornamentals tagasihoidlikkust, mis vast sein ehitusmaterjalist tingitud. Ornamentid moodustavad ainult peeglite, uste ja akende kohal pesasarnased rosetid, milledesse asetatud enamasti inimeste rinnakujud, karniisil esinevad suurtükid, laste kogu-pildid ja linnud. Sein läheb üle laeks tähelepanemata, kumeralt. Lae ornamentid, pääle nurkade ja sein lähedusel, koonduvad keskele. Värvis vaheldub õrn violett, ja nõrk kollane.

Huvitavad on ahjud, oma urnide ja ilustustega. Siin leiab kujutust rõõmus rongikäik: ees sammub kaks meest pasunatega, nende järgi üks pudeli ja karikaga, või mõne muu riistaga, kuid täpsalt samas poosis, siis viinamarjakandja või teisel flöödipuhuja, ja selle järgi mees karikast juues, või jälle pasunat puhudes. Nii kordub

Ükse ja sein karniis

freskomaalidega toas Põltsamaa lossis. Üleval kevade sümbolne kujutus.

ahjudel saalis ja sellele järgnevas toas kujutatud neli-grupp — kus sarnanevad jooned enamvähem igas detailis, kuna riistad, mida keegi kannab, vahelduvad. Need ahjud aga, nagu järgmises lossi kagupoolsel nurgal asuvas toas määratella võime, on hiljemalt, pääle lossi siseehituse valmissaamist, sinna asetatud.

See tuba siin on niivõrd rikkalikult kaunistatud, kannatades paiguti ornamentide ülikülluses, et kõiki üksikasjaliselt kirjeldada ei luba ruum. Enam kui kusagil teises toas näeb ka siin aja murendavat kätt. Mitmed csad on purunenud ja purunemisel, teised täiesti hävinend. Mitmeti on seda hävingut kaasa aitand barbaarselt inimesed. Ja nii ta hukub — aasta paari kolme järele pole sääl muud kui riismed!

Ornamendi arenemise ja erinevuse järele jaotatakse rokokostiil mitmesse (5) liiki. Meile vaid tähtsamad on hilisemad arengu astmed: tigukarpe jäljendav ornamenti vorm ja rippuv ilustus. Kui marmorsaal valitses enamvähem esimene, siis esineb siin ka teist. Edasi on viind tee otsekohe looduse juure, tarvitades seda ornamenti, kuidugi oma tehnika ja nägemisviisiga, esitades mitmesuguseid tektoonilisi pilte, milledel eelistatud muusika-, aia- ja kalapüügi-riistu, lapsekujusid ja kõiksugu loomi Hiina eeskujul, milline mood alguse sai Prantsusmaal XVIII a. s. esimesel poolel

Sinikas-halle seinu on ilustand kolmteistkümmend freskomaali (neist hävitatud neli), milledes domineerib pruun toon ja mis esitavad Amori ja Bacchuse kultust, teadusi, skulptuuri, luule- ja maalikunsti. Kõige nende juures torakab esmalt silma ümmargused, täispuhutud vormid ja teatud pehmus. Marmorsaalist tulles paremalpool ukse kõrval on kujutatud Amorige ohverdamine: mees ja alasti naine põlvitavad postamendi ees, millel Amor noolega.

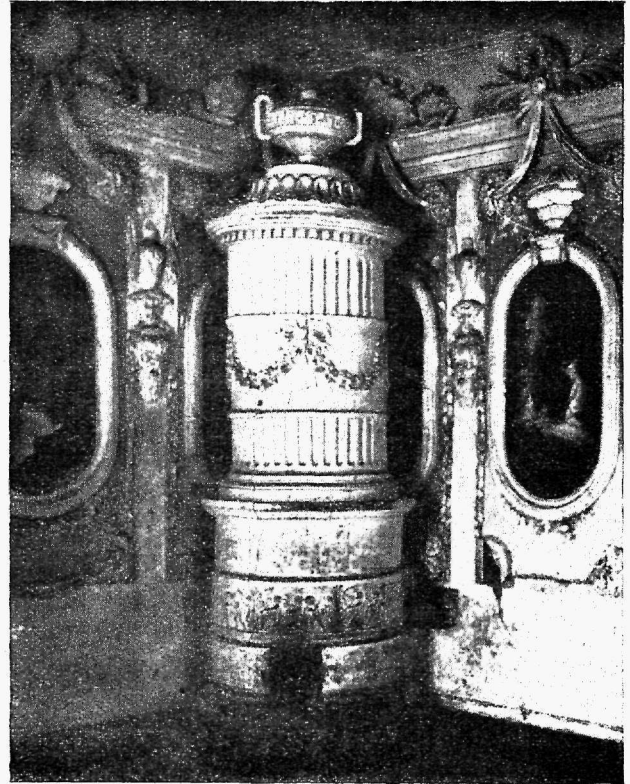
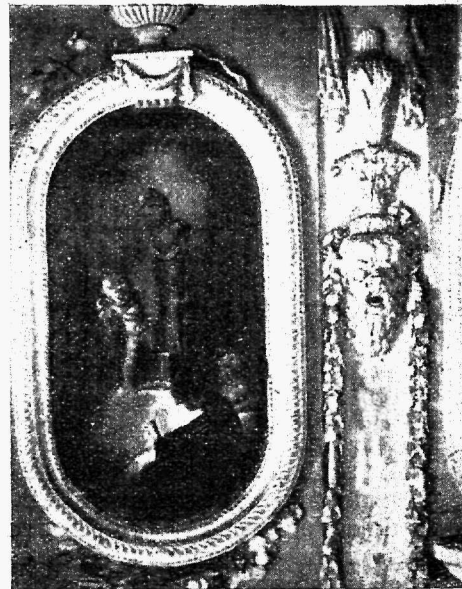

Foto Michelson

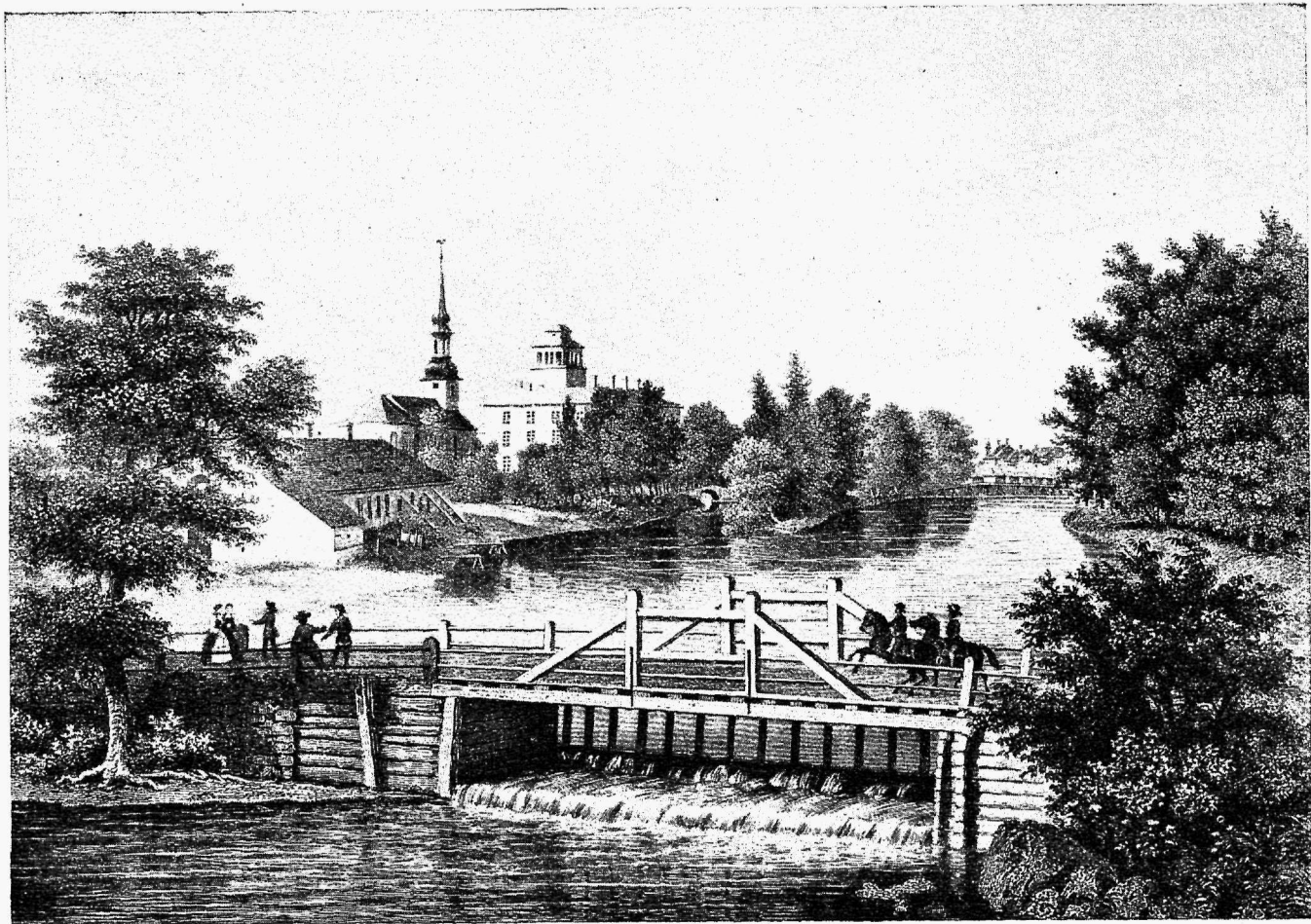
Abi Põltsamaa lossis freskomaalidega toas

Mehel on käed palveks väljasirutatud. Postamendi jalal noole tupp, vibu ja ohvriannete korv tuviga, (v. pilt). Ahju taha on peidetud kaks freskomaali, milledel kujutatakse geomeetria ja geograafia uurimist. Neid maale varjab aga ahi täiesti. Igatahes on ahi palju hiljem siia asetatud, sest kui oleks see sündind samal ajal, siis poleks olnud tarvidust

Freskomaal Põltsamaa lossis

olnud tarvidust maalide järele. Järgmine fresko kujutab skulptuuri valmistamist, (v. pilt). Edasi kõiki üles lugeda oleks mõttetu, kui ülevõtted selleks puuduvad. Tahaksin vaid peatuda veel ühe freskomaali juures, millest vast hiljem huvitavaid järeltusi võimalik teha. Nimelt on mõlema akna palestikul (Leibung) reljeefid rokokoaegseis riideis daamide ja herrade rinnakujudega. Üks neist meesterahva büstidest esineb käsitatavas freskomaalis, mille üldine sisu — maalikunst. Ei tunne major Lauwi portreed, keda siin arvan kujutatavat, et sellejärgi freskode iga kindlalt dateerida. Maale ilustavad urnid ja ornamentid. Ornamente kahe freskomaali vahel seob Melpomene maski taotlev kuju.

W. S. Stawenhagen: Põltsamaa loss, kirik ja kõrts n. 65 a. tagasi, idast

Ülespoole vaadates näeme ustel samuti freskomaale, edasi rikkalikult ilustatud karniisi rippuvate ilustustega. See osa on kõige kuhjatum ja siin esinevad kõik rokokole omased kujutusesemed, nagu mitmesugused muusikariistad, odad, lipud, pussid, reljeefid üksikute maskidega, geometrilised kujud j. n. e. j. n. e.

Sein läheb, nagu saaliski, tähelepanematult üle laeks, mille servadel kevade, suve, sügise ja talve sümbolised kujutused. Kesk lage aga näeme kure pesa,

emal on uss noka vahel, kuna pojad kaelad õieli toitu ootavad.

Läheneme lõpule. Nägime keskmist ordu lossi, mille endine koor väljast-poolt mitmes kohas silma paistab. Sellesse vanasse kesta on valatud uus sisu — rokoko stiilis, eriti just selle viimaseist arenemisastmeist. See isenesest ei paku mingit grandiooset ja erinevat, kuid meie kodumaa saavutuste hulgas sel alal pole ta ka kaugelki viimane. — Nüüd on see kõik aga allutatud lagunemisele...

Mälestused minu seminariajast

„Odamehele“ kirjutand A. Jürgenstein

Sekeldused Tallinna õpetajate seminari ja tema direktori ümber, mis ministrikriisiga lõppema pidid ja mis tihedalt seotud olid õpetajate kasvatusliste küsimustega seminaris, kutsusid mulle elavalt meele minu seminariaja Valga endises kihelkonna kooliõpetajate seminaris vana koolimehe Johannes Zimse juhatusel. Sellel seminaril ja tema juhataja tegevusel on suur tähtsus Lätis, aga ka Eesti haridusajaloos, sest tulid ju sellest õppeasutusest terve rida meie rahvavalgustajaid, kelle tegevus Eesti koolipõllul ja üldisel kultuurilisel alal silmapaistva tähtsusega on. Tuletame meele ainult C. R. Jakobsoni, A. Kunileidi, tema venda Paistu Fritz Säbelmanni, A. Thomsoni („Kannel armas, kannel kallid“ komponisti), Aleksander Lätet, Suure-Jaani Joosep

Kappi, esimest Eesti tummadekooli direktori Johannes Egloni, õp. Paul Undritzi, vennakseid Erlemannne (Helmes ja Kanepis), vennakseid Kirseliid (Viljandis ja Hallistes) ja palju teisi, siis saame aru, et vana Zimse seminari töö äärmiselt viljakas on olnud, sest peaaegu igaüks tema käealt läbi käind kasvandik on omal kombel hariduspioneer olnud. Kaugel Viru rannas on Toila, näiteks, oma kultuurikuse poolest väljapaistev oma ümbruses. Kui ligemalt selle kultuurilikkuse põhjusid juurdlema hakkad, siis kuuled, et ka sinna on juhtund üks Zimse õpilane, Suure-Jaani mees Hans Glass, kes oma koolitööga säälele edule aluse pannud (pärast ise Austraaliasse rännand).

Ei tohiks tänastele inimestele, iseäranis meie noorsoo

kasvatatajatele mitte ükskõikne olla, kuidas vana Zimse seminari juhatust käsitas ja vaimustatud rahvavalgustajaid säält välja saatis tolleaegsete piiratud abinõudega. Peab meeles pidama, et Zimsel väga kitsad abinõud käepärast olid oma töös. Alles minu seminaris viibimise puhul (seminar oli siis juba ligi 40 aastat töötand) tõusis seminari eelarve kõigest 10.000 kuldrubla pääle aastas, kusjuures direktori palk kõigest 800 rubla aastas oli. Teised õpetajad said läbistikku 500 rubla aastas. Õppeabinõud, pääle kaunis hää raamatukogu kooliõpetajate ja õpilaste jaoks, olid puudulikud, nii et näiteks füüsika kabineti riistu isegi tolleaegsest Valga kreiskoolist laenata tuli. Ja õppetöö oli meie kirikuõpetajate ja mõisnike ülevalve all, kellega Zimsel alatasa maadelda tuli. Ma ei hakka selle seminari õppetööst suurele hulga igavaksmineva pedagoogilise käsitluse kaudu kõnelema, vaid tahan ainult vestenool üksikutest juhtumistest oma seminarielus jutustada, mis sellest vaimust vast kõige paremini tunnistust annavad, mis säält valitses.

Kui ma lugesin, et Tallinna õpetajate seminari korruga 300 kasvandikku vastu võetud ja neid juhatama pandud võrdlemisi noor üliõpilane, siis tuli mull kohe meele aeg, kus mina Valga seminari sisseastumise eksamil olin. Sinna võeti vastu harilikult ainult 12—15 kasvandikku aastas, minu aegu 16. Ja kuidas andekaid noori inimesi välja otsiti, sellest annavad minu eksami juhtumised näite.

Pean meele tuletama, et seminari sisseastumise tingimised kaunis rasked olid. Et Valga seminaris eestlased ja lätlased ühes õppisid, kes üksteise keelt ei mõistnud, siis oli õpetus saksa keeles (pääle mõlema rahvuse emakeele õpetuse). See oli muidugi kooli asutaja, rüütelkonna poolt sellesama põhimõtte läbiviimine, mis valitses Eesti-Läti kokkuliitmise kavatsuses ühiseks Baltihertsogi riigiks: saksa keel ja vahetalitus pidi õhukese saksa koorekihile juhtiva osa kätte andma. Kuid seminari sisseastujatel ei olnud kerge saksa keelt sellel mõõdul omandada, et õpiasju selles keeles tarviliselt läbi võtta. Nõuti ajalugu näit. vana- ja kesk-aega kaunis laialises eeskavas, matemaatikat, geograafiat, loodusloo algõpetust jne. kõik saksa keeles. Kuna meie kihelkonna koolides küll saksa keelt õpiainena läbi võeti, õpetati siiski emakeeles, nii et seminari vastu erilisel ettevalmistada tuli. Mina olin saksa keeles üsna tubli, sest et ma juba enne seminari aega saksa kirjandust kaunis laialt olin lugend, kuid teistes õppeasjades oli mu ettevalmistus kaunis auklik, sest et ma venna juures tema koolitöö kõrval seda tegin — ja ma pean tunnistama, kaunis hooletult neis asjades, mis mulle erilisel ei meeldind. Tugev olin ma saksa keele kirjatöös, mis minu vastuvõtmisel nähtavalt ka pääosa etendas, sest selle tööga proovis Zimse oma kasvandikkude intelligentsi erilisel.

Vaevast saime (juuni kuu esimestel päevadel 1878) seminari suures klassis laudade taha istuda ja üks-

teist silmitseda, kui direktor sisse astus. Vana halli-habemega herra oli sõbralik ja usaldustäratav, kuid tuju ei olnud poistel mitte kõige parem, sest konkurents näis kõva olevat. Meid oli 40—50 noormeest kokku tulnud ja vastu taheti võtta ainult kolmandik sellest arvust. Meile vähestele eestlastele imponeerisid alguses iseäranis ka lätlased, kes oma riiete poolest juba enam linnamehed näisid olevat kui meie.

Zimse astus lühikese tervitussõna järele kohe musta tahvli alla ja kirjutas sinna pääle lause: „Gibt es überhaupt gutes Wetter?“ (Kas on olemas üleüldse hääd ilma?)

„Kirjutage selle küsimuse kohta oma kirjatöö,“ ütles ta ilma kõige vähema seletuseta. „Annan Teile selleks 2 tundi aega.“ Ta hakkas ise mööda klassi jalutama ja poisid pistisid mõtlema.

Kohkumine oli esiotsa üldine. Tundus, et see üks võrgutav asi on ega mõistetu midagi pääle hakata. Mõned lätlased kirjutasid pikad traktaadid Aabramist ja Jisakist pääle alates (need tööd puutusid mulle pärast Zimse surma veel pihku tema järelejäänud paberitest, kuid õiget tolku oli vähestel. Mina taipasin varsti, et siin terve tähendus on sõnas „üleüldse“ ja et üleüldist hääd ilma vaevast olemas on. Mis ühele hää, see vast teisele ei sünni. Võtsin kohe paar näidet oma lähemast huviringist, põllutööst rukki külvi ajal, kus mõnel veel vast heinaloogu maas. On rukkipeöld külitatud, soovib peremees temale vihma seemne idanemiseks. Tuleb vihma, on see ilm temale hää, naabril säält kõrval, kellel kuiv loog üles võtta, on vihmane ilm paha. Järelikult: hääd ilma kõige jaoks korruga, või üleüldse ei ole olemas. Minu töö oli kolmveerand tunniga valmis ja alla oli tõmmatud number üks, mis tolkorral kõige paremat otsust tähendas. Teine eestlane,

minu pärastine kolleega Jüri Lossmann, oli vastupidisele otsusele tulnud. Tema oli tõendand, et ainult hääd ilma olemas on, sest see tuleb Jumalast, kelle käest kõik hääd annid tulevad, järelikult ka hää ilm. Ka selle töö vastu ei võind midagi olla, sest siin oli vähemalt kaunis loogiliselt mõeldud.

Et Lossmann teistes asjades, iseäranis matemaatikas ja vene keeles minust üle oli oma ettevalmistuses, siis oli ka tema asi hää ja meid võeti vastu, et mul matemaatikas küll kaunis räbalasti läks. Ajaloos lõin ma ennast aga hästi läbi, ehk küll viguriga, mis õieti karistusvääriline oleks olnud, kui eksaminaator seda oleks taiband. Tema tahtis mind jutustada lasta reformatsiooni ajaloost, nimelt Speyeri riigipäevast. Mina teadsin sellest ainult seda ajalugu, et Lutheri poolehoidjad säält protesti sisseandisid katoliiklaste poole hoidja keisri nõudmise vastu ja säält protestandi nimi pärit on, kuid pikalt sellest ainsast asjast jutustada näis mulle raske olevat. Ma nägin, et kooliõpetaja, kes meid eksamineeris, oma taskuraamatu kallal nokitses, et minu eelvastajale numbrit kirjutada ja et ta

A. Jürgenstein

Hans Glass

Põhjapanev seltskonnategelane Eesti ärkamisajal Toilas, Viru rannikul, oli Zimse seminari kasvandik Hans Glass. Olles Toilas kooliõpetajaks a. 1867–1891 on ta jätnud püsiva mälestuse lugupidamis-väärilisena ja eeskujulisena mehena. H. Glass oli oma aja kohta haruldaselt laialiste huvidega mees. Oma suurest raamatukogust ammutatud teadmisi püüdis ta õpilastele ja rahvale edasi anda, juhtides Toila haridust ja kultuuri anduva rahvamehena. Tänu Glassile omas Toila Virumaal erilisel silmapaistva kultuurilise ilme. Et sääl igas talus on oma raamatukogu ja klaver, nagu laulab tuntud Vene poeet Igor Severjanin (kes, olgu tähendatud, juba kauemat aega Toilas asub), on Glassi teene. Eesti raamatule, näitemängule ja muusikale avas Glass Toilas tee, mis on kestnud siiani.

Ta tõstis kõrgele järjele oma eelkäija kooliõpet. Mihkel Rentiku asutatud laulukoori, asutas pasunakoori (a. 1870), korraldas esialgu koolimajas Koidula, Kunderi j. t. algupäraseid näitemängude etendamisi, asutas kooli juure suure eeskujulise viljapuu-aia jne.

Toila pasunakoor oli sel ajal üldiselt hääs kuulsuses, esines kontsertidel Tallinnas, Viiburis j. m. Näitemängude etendamine keelati ülemalt poolt koolimajas selleaegse pastor Christoffi nõudel, mille järele üks ärksamaist Toila peremeestest Abram Siimon, kivist teatrimaja oma kulul ehitas, mis on õieti esimene sellekohane hoone Eestis (v. „Odamees“ nr. 3 (17), 1924). Sellele järgnes, et pastor Christoff A. Siimoni kui pagana lapsi leeri ei võtnud. Tüdimatuna mehena leidis H. Glass, olgugi et koolitöö kestis augusti algusest jaanipäevani, aega nootide kirjutamiseks. Ei olnud ju sel ajal trükitud noote mängu- ja laulukooridele, vaid üksikud hääled tulid partituurist ära kirjutada. Sääljuures leidis

ta veel aega kooride ja näitemängude harjutamiseks ja juhatamiseks!

Et praegu igas Toila talus suurem viljapuu aed, on jällegi Glassi teene. Oma eeskujulisele kooliaiale, mida ükski ta järeltulijaist pole osand korras hoida, pani ta aluse õige algupärasal kombel: ta ostis mõisast suuremal hulgal õunu, mis jagas kooliõpilastele, kes pidid seemned talle tagasi tooma. Seemnetest asutas ta koos õpilastega puukooli ja nii sai Toila kool omale eeskujulise kooliaia, mis korra ja puhtuse poolest parema mõisaaiaga võis võistelda.

Ka esimesena Toilas haris Glass koolimaid eeskujulisena põllumehena, puhastades koolikrundi heinamaid ja kopliti mätastest jne.

Kõigeks selleks jätkus Glassil jõudu päevast päeva majatäit lapsi õpetades, hääs meeleolus õhtud ja pooled ööd koore ja näitemänge harjutades, ilma et tal iial tüdimust oleks nähtud. Venestamise tulekul puhkesid lahkemal üksikute jonnakate kaastegelaste poolt Toila haridustöös, mis sõi üksmeele ja töi vastuolusid. Muusikakoor jagunes kaheks. Õiglasele ja vahest ülearugi otsekohele Glassile tõusis vastarind, olgugi väheste töölaste poolt. Glass, kes üksildasena

oli ohverdand kogu oma nooruse jõu Toilale, kelle arm, nagu ta ise ütles, oli tema koolitöö, tema aed ja tema koorid, lahkus õigejoonelise soovides Toilale puhtast südamest kõige paremat edu ja reisis ära Austraaliasse, kus ta mõne aasta eest Melbourne lähedal kõrges vanaduses surnud.

Suure lugupidamise on jätnud H. Glass neisse, kes teda tundsid, oma uhke tööarmastuse, kindla iseloomu ja iseteadvist rahvushingega. Rohkem auhunnust ja vähem kiindumist lähemale ümbruskonnale, ning H. Glassist oleks saand laiaulatuslikum tegelane. Olgu võõras muld Sulle kerge, Sind mäletavad austuse ja armastusega Sinu õpilased.

Endine kasvandik

sellepärast mind tähele ei pannud. Otsustasin sellepärast silmapilkselt jutustama hakata tuttavast Vormsi riigipäevast ja teha, nagu oleks ma küsimusest sedamoodi aru saand. Mõtlesin, et vähemalt võin ma temale näidata, et ma jutustada oskan.

Läks ka õnneks. Eksaminaator uuris oma raamatut seni, kuni ma juba landsknehti Georg Frundsbergi julgustussõna Lutherile ära olin ütelnud ja säält edasi. Aga kui ma Lutheri sõnu, „siin ma seisan, teisiti ma ei või“, tsiteerima hakkasin, tõstis eksaminaator imestanult pää ja arvas, et ma ka teisiti pidavat võima.

„Mis, teie kõnelete Vormsi riigipäevast?“ imestas ta.

„Ma arvan, et teie sellest küsisite,“ vastasin mina õiglase näoilmega.

„Ei, ma küsisin Speyeri riigipäevast,“ vastas tema.

„Kas soovite siis, et ma uuesti päälle hakkan?“ küsisin mina ennast valmis säades.

„Ei, aitab juba sellest, mis teie jutustasite,“ ütles kooliõpetaja ja mina olin omaga läbi, nagu Tuhaane mees lihaga.

* * *

Zimse järelvalvest ja kooli distsipliinist andku järgmine juhtumine selgitust.

Et tol ajal, nüüd aastat 40 tagasi, karskuse tähtsus veel kaugeltki nii selge ei olnud kui nüüd, klaasi õlut siis sugugi mingiks paheks terviseliselt seisukohalt ei loetud, vaid mõõdukas õlle tarvitamine ja enesekitsendus sääl juures tähtsat kasvatuslikku osa etendas, siis lubas Zimse vanemate klasside õpilastele,

kes juba täiealised mehed olid, sünnipäevade ja muude juhtumiste puhul linnas õlut juua, aga mitte üle ühe pudeli mehe pääle. Olid linnas kaks lokaali, Berg ja Thal, ära tähendatud, kuhu võis sisse astuda. Need olid hää nimega hotellid, kus joodikuid ei leitud. Klassivanemal oli raamat, kuhu igaüks, kes õlut jooma tahtis minna, oma nime sisse pidi kirjutama, kuhu ta läheb ja missugusel tunnil. Kevadel mindi tihti terve klassiga ja lauldi aias või õlletuas lustilikke laule. Tihti ilmus keset lõbu ootamata sinna direktor, et vaadata, kuidas poisid endid üles pidasid. Ja häda sellele, kelle juures joovastuse märke näha oli. See kaotas otsekohe oma sellekohase vabaduse.

Kuid mõnele ülemise klassi kasvandikule oli kord sellest lubatud pudelist vähe ja nad hakkasid õõseti salaja linnas purjutamas käima. Oli üks salkkond eestlasi ja lätlasi sellest klassist, kuhu ka A. Läte kuulus, kuid tema ei tule kõne alla, sest et ta juba siis vist karsklane oli. Need poisid, arvu poolest 6, leidsid omale selleks lõbuks imeliku tee. Meie magamissaal oli teisel korral, kus akna all suur vahter kasvas, mis oma jämeda haru just akna alla sirutas. Poisid panid laua otsa aknalt vahtra oksale, ronisid seda mööda vahtra otsa ja lasid ennast mööda tüve alla. See kõik sündis nii tasa ja salaja, et teistel magajatel sellest aimu ei olnud. Mina kuulsin sellest ainult tükk aega pärast seda. All kohendasid mehed oma riided ja läksid linna, mis üle versta kaugel oli. Säält tulid nad hommikuks tagasi, ja kui teenrid maja välisüksed lahti võtsid, poetasid nad endid säält sisse,

tulid magamissaali, tegid hommikuse uinaku ja tõusid kui õiged mehed teistega ühes hommiku üles.

Kuid kord kukkusid nad haledasti sisse. Vana Zimse magamistuba oli just meie magamissaali all. Ja tema oli kord läbi lae ja akna saladuslikku krabinat kuulnud. Teine öösi, kui poisid jälle ennast pimedas mööda vahtratüve olid alla lasknud ja puuall enne minekut riideid silusid, seisis kui maast üleskasvand vanamees (nii nimetati direktori oma vahel) kesk nende seas. Ta oli lähedasest pöösast välja astund, näitas kepiga mööda puud üles akna poole ja lausus: „Nüüd jälle üles, poisid!“ Ilma sõnalausemata hakkasid mehed mööda siledat vahtra tüve üles rebima, mis rasket jõupingutust nõudis, enne kui oksteni sai. Kuidas sääljuures meeste meeoleu oli, võib enesele kergesti

ettekujutada. Kui nad kõik aknast sees olid, läks vanamees minema.

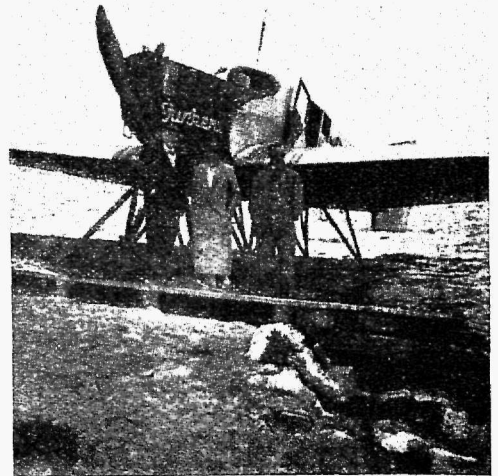
Hommiku kutsuti nad alla direktori juure pääpesu saama. Mis nendele sääl öeldi — kellele nad seda ütlesid. Tervest loost ei saand tolkorral keegi teine kasvandik ega kooliõpetaja teada. Alles pärast aegamööda, kui iga hädaoht mööda, tilkus lugu läbi ainult kõige lähematele tuttavatele. Mõni kasvandik ei saandki vast asjast teada, sest üldiseks jutuaJamiseks ei saand see lugu ilmaski.

Aga poisid ei teind enam samast katset, sest sissekukkumise häbi vanamehe ees oli suurem, kui mingi muu karistus, mis vene seminaride „sovjet“ oleks dikteerind, kelle ette sarnane sündmus tingimata oleks tulnud.
(Järgneb)

Õhuteel üle Balti mere

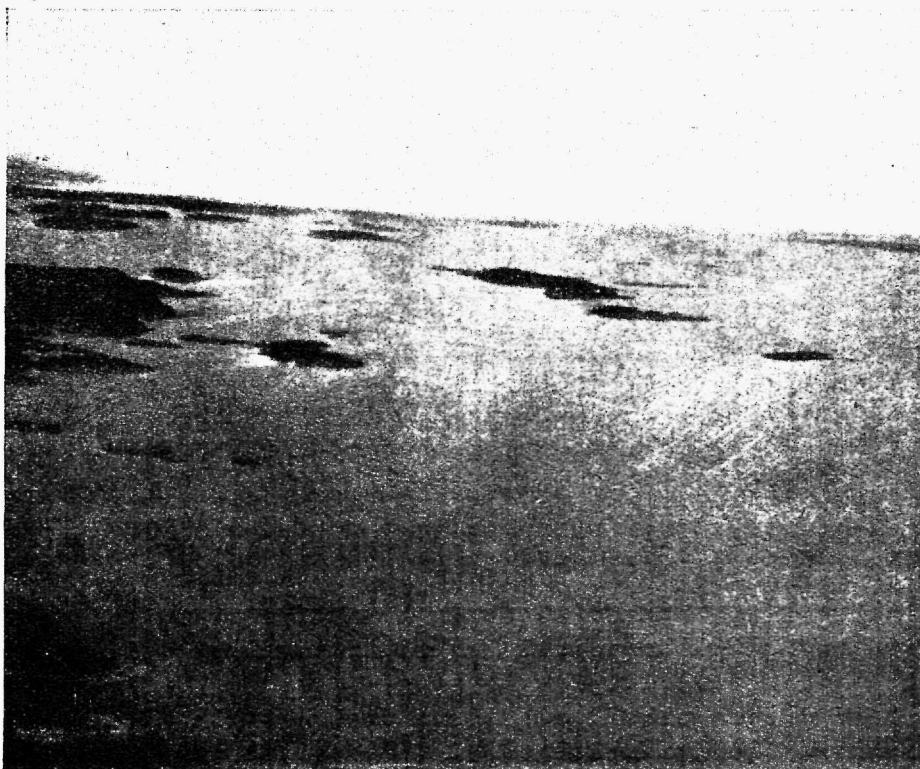
Rootsi — Soome — Eesti

Et meie lennuk just kell kümme hommikul välja pidi sõitma, jäi meile vähe aega hommikueineks. Kahekümne minutiga viis auto meid Lindarängeni lennusaadamasse. Pääle mõnesuguste passi- ja tollivalitsuse vormaluste asusime alumiinium-linnule nimega „Kreuzschnabel“, mis kohe herra Loosi kindlal juhtimisel lahkus oma märjalt asemelt, et üles pilvede poole tõtata. Imeilusa reljeefina oli Stockholm meie all: Skeps- ja Kastelsaared, Riddarsaared, kuninglik loss, raekoda, ja mitmeid pilvelõhkujaid libises meie silmi eest mööda. Ikka uusi ja uusi pilte näeb vaimustusest särav silm: Stockholmi skäärid, millede vahel liigub igasuguseid sõiduriistu, vana Vexholmi kindlus... Pea tekivad saarte asemele ainult kaljurünkad ja lainetest uhutavad kivid. Siis heljume lahtise Läänemere kohal. Kaks tundi kestab sõit ja juba jälle kerkib veepinnale üksikuid kive ja kaljusaari. Äkki kuuldu üks pauk — ja aeglaselt tiireldes laskub meie lennuk merepinnale. Ühe tühja kaljusaarekese juures, mida ainult tulitorn elustab,

leiame vea: ainult süüte kapsel tuleb vahetada. Kakskolmandikku teest on meil selja taga. Poole tunni pärast tõuseme õhku, lendame üle Ahvena saarte ja näeme peatselt mandrit. Vana sadamlinn Turku on meil all, kus erilist tähelepanu oma pääle tõmbavad hiiglasuured puuriidad. Meie tõuseme nüüd kõrgemale, sest lendame Soome mandri kohal, kuhu meie „Kreuzschnabel“ oma ujumisjalgadega hõlpsasti ei saa maanduda. Aga kas see on tõesti mander? Vesi, igal pool vesi, mille vahel paistab maapinda. See on 30 000 järve maa. Lõunapool tuleb jälle üks linn silmapiirile. See on Hango, Soome „Norderney“.

Ilm oli veidi muutund. Päikest ei paista. Oleme uppund vihmavalanguisse ja tuulte pöörisesse, mis vintsutavad meid loopides 20—25 m. üles ja alla. Tekib mälestusi merehaigusest ja sellega seotud tundmustest. Aga juba vahelduvad jälle pildid ja eemalt kaugelt kerkib Helsingi siluett.

Rootsi skäärid linnulennult. Üleval, paremal pool: Lennuk „Kreuzschnabel“

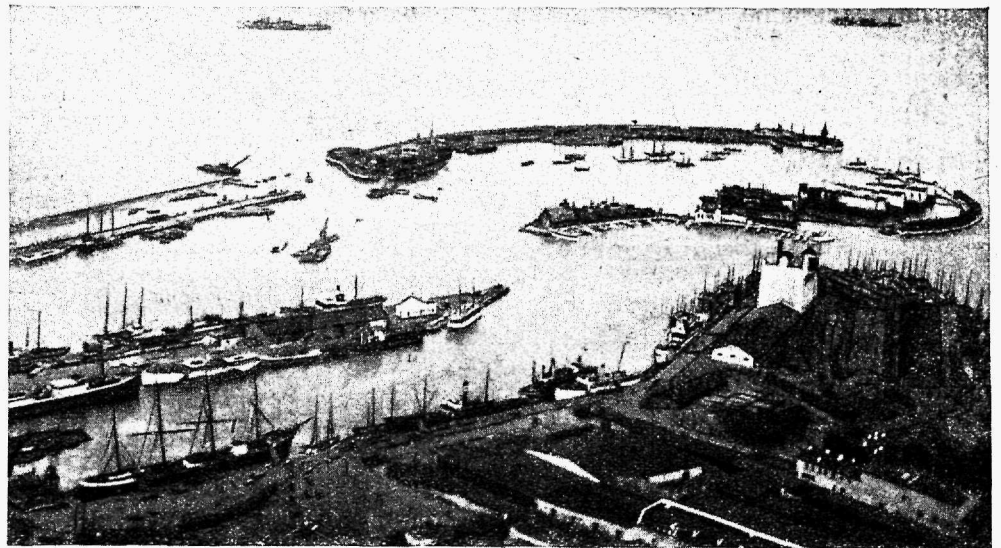
„Aeronaut'i“ kog.

Tallinn aeroplaanilt

Foto Akel

Imekiirelt ligineme linnale pikas kaares ümber Viabori ja kindlusaarte, kust üle ei tohi lennata, ja kergelt ja julgelt laskub meie „Kreuzschnabel“ veepinnale. Ta liugleb uhkelt nagu hõbeluik oma peatuskohale. Nelja ja poole tunniga oli see maa meil sõidetud, milleks aurik tarvitab kakskümmendneli tundi.

Lend tõstis seevõrd meie tuju, et edasireisi Eestisse kavatsesime jätkata ikkagi õhus, mitte vett mööda. Jällegi esines meile jumalik vaade muinasjutuliselt asetatud Helsingi linnale oma sadama ja lugematute tornidega. Kaugele särasid vene päärkiriku kullased kuplid ja valgelt helkiv Nikolai-kirik, üli-

„Aeronaut'i“ kog.

Tallinna sadam aeroplaanilt

Foto Akel

kool ja senatihoone. Peagi olime Viabori kindlusest mööda, saar saare järele kadus seljataha.

Juba oli maapind silmapiirilt täitsa kadund, ainult Soomelahe lained mänglesid meie all viiesaja meetri sügavusel. Siis ilmusid esimesed Eesti bootsid — kivid ja saarekesed, mis varsti suurematele ruumi andsid ja nüüd oli suur Naissaar meie all, mille kaldad nagu sirkli järele väljalõigatult merest kerkisid. Veel üks silmapilk, ja Tallinn oligi meie ees, kogu vana Hansa linn omas laias ulatuses, punavate telliskivi katustega, mille valgeks lubjatud harjad ja korstnad ereda röömsalt kirju pildi moodustavad. Laevarikas sadam, vanade Oleviste ja Niguliste kirikute sihvakad tornid kesk kirjut majade rägastikku, üleväl kõrgel mäe otsas Toompää loss Pika Hermanni torniga, Toomkirik. Linna äärtel haljendavad pargid. Teeme suure tiiru linna kohal ja pea kiikleme jälle maandumissilla juures lainetel.

„Odamees“ ilmub uuel aastal endisel kujul endise hinnaga ja sisaldab rohkesti mitmekesist huvitavat lugemismaterjali, mis rikkalikult illustreeritud.

Loodame „Odamehe“ neljanda aastakäigule sama rohkesti sõpru, kui seni olnud.

Tellida võib igast postkontorist ja suuremast raamatukauplusest,

Tellimishind: $\frac{1}{1}$, aastas 400 mk., $\frac{3}{4}$ — 320 mk., $\frac{1}{2}$ — 220 mk., $\frac{1}{4}$ — 115 mk.

Ühe isa surm

F. E. Sillanpää / Tõlkinä J. Mg.

Kingsepp Salme elu on nüüd tervikuna näha ja arvustada, sest see on lõppend. Eile hommikul ta sai halvatus ja täna hommikul meelemärgusele tulemata suri ta. Tema oli perekonna pää, päälegi õieti iseteadlik, nii et siis ta elurada lähedalt puudutab mõnede muudegi inimüksuste elukäiku. Avaneks nõnda võimalus näha väikest silma suure inimliku elu võrgustikust, kui see kedagi huvitaks. Kuid sisu, seda on selles viimaseski päevas.

Salmi jättis maha kaks poega, teine neist nelja, teine üheteistkümne aastane. Need on nüüd ajutiselt ühes sama küla talus, kuni neid jõutakse jäädavalt paigutada kuhugi. Noorem nutab juhmi, toorest nuttu. Tema meele on jäänd mõned kindlad punktid isa elu pildist neil paarilt aastalt, mida ta mäletab ja mis nüüd mühisevad teadvuses pikana, ebamäärasena ajamerena. Muudatus tuli äkki: alles paar tundi tagasi oli kõik koguni teisiti. Reino tallerdas maantel kirjult riides: pääs isa vana kaap, seljas Paavo kuub ja jalas sama saapad. Ta käis kaaberdades ja nipsis pilduda kive, huulil vahva hulgu-laulu sõnad: „— pälite olen mina mettadest . . . teite teda tilgube toludest . . .“ Taktide rõhukohtadel põrgatas aina kivi, ja keha liigutused kujutasid taplushimulist teevägilast.

Säält nüüd tõusis vastu kinku üles oma jalgratast talutades suur mees, kerkis kui must pilv mäe tagant. Nelja-aastane jõmpsis kas tundis hästi need ilged pikad vurrud ja kollendavad hambad. Isa oli mõnigi kord aknast vaadelnud seda meest ja hirvitand.

„Mis see noor Salmi siin müterdab,“ küsis võõras saades vastuse asemel põrnitseva pilgu. „Kas su isa on kodus?“ jatkas pikk-vurr oma küsitlust ja kui sellelegi ei saand kostust, hakkas kargama rattale. Siis kuuldus kaabu alt:

„Mit tee tinu ati on?“

Kui päev oleks lõppend teisiti kui lõppes, ei oleks vana Salmi kingsepp väsind naermast Reino ja politsei vahejuhtumust. Ent päev oli tõusnud suurematele asjadele.

Politsei sõitis rattaga Salme saunast mööda. — — Ta pööris Nieme sauna ja mõne silmapilgu pärast võidi näha Paavot jooksvat plekkanum süles kodust soo poole. Katsus joosta hoonete varjus, nii et teda ei nähtaks Niemele.

Kuid kui Paavo peatus soo äärel, kuuldus trepil isa lootusetu hüüd: „Mitte sinna!“

„Pane aga sinna,“ hõikas politsei, kes Nieme vanamehe saatel oli ilmud naabri trepile.

Juhmunult Paavo pöördus ümber, nii et tema kandam oli hästi näha nii Salme kui ka Nieme õue, laskis siis oma nõu langeda samasse paika ja hakkas tõinates astuma kodu poole. Vana Salmi oli kadund trepilt tuppa peitu. Mõnede saunade aknaist paistis päid ja õuedes molutasid lapsed. Hurtsikurühma vaimu oli äkki karand kurjakuulutav erutussäde. Kell hakkas üheksa saama ilusal maikuu lõpupoole hommikul.

„Mina jään kooli hiljaks,“ tõinas Paavo, kui politsei takistas tema põgenemiskatse.

„Nii sa küll vähe hiljaks jääd, kuid saad selle eest esimesel vallakohtu-istangul tunnistuse selle kohta,“ heitis politsei oma karedat nalja.

„Lase poisid kooli — mina olen see, kes asjade eest vastust annan,“ kuuldus kingsepa vali hääle jälle toa trepil.

„Ära ole, vanamees, mures, küll mina küsin õpitükid see kord. Lähme tuppa. Nieme tuleb ka.“

Paavo pidi minema sisse ja Reinogi hiilis kõhkvel väikese õue ääre. Ärevus täitis õhku; ümbruse saunad näisid hinge kinni pidades ootavat, mis sellest saunast nüüd saab. Väikse poisi meelest oli, nagu oleks teda minema tõugatud kusagilt, nagu oleks kedagi just nüüd kägistatud. Need armsad suured riidedki said võõraks ja tembukaks.

Juba läks politsei toast välja. Uksel kuuldus ütlevat:

„Küll mina teatan kooli, miks poisid hiljaks jäi.“

Läks siis isa plekkanumat kandes poisist mööda kui mühisev mägi, Nieme vanamees asjalikult tagantjärele. Juba olidki maantel. Kuid toas olid nüüd isa ja Paavo kahe-

N. Mey: Illustratsioon Juhan Liivi „Vari“ juure „Pallase“ kunstikooli näitusel kevadel 1924

kesi sellel imelise hommikupooliku tunnil, kus Paavo oleks ammu ju pidand olema koolis. Nähtav hirm oli läind, kuid nägematu aina tundus kasvavat. Kas toast kuuldus isa hääli? Kuuldus — ja nüüd Paavo karjatust. Reino pistis jooksu puukuuri poole. Tõusva nutu taktis tundus selja tagant keegi temale löövat vihaselt jalgu maha. Juba jooksis Paavo trepist alla raamat käes, harilikku kooliteed, jooksis edasi maanteed pidi, kuni libises nägematusse. Nüüd oli isa üksi sääle toas. Tema metsik ja mõistmatu olek tundus otsivat Reinot puukuurist, et tedagi mellegi eest karistada, nagu hiljuti Paavot.

Karistajat siiski ei kuuldud. Mõõdus silmapilk, mõõdus teine ja puukuuris seisva poisi jahmatuse sulas vähehaaval unistuslikuks uinlusolenguks, millest endine hirm oli ära valgund. Aina paisuv päikesepaiste veetles tagasi maanteele — oli ikkagi kõige parem esialgu veel tuba vältida. Kui õige minna kohe pikale jalutus-

käigule kooli kanti. Küllap säält ju pea vist tuleks Paavogi.

Samal ajal istus üheteistkümne aastane Paavo kanarbikus küla serval ja mõtles pikka päeva, mis oli ees, vaatles raamatut, mille tulekul oli umbrompsu haarand. Ei tulnud välja kooli minemisest ega tagasi koju pöörmisestki. Mis oli nüüd ees? Häbi ja kibedustunne täitis meelt. Ta ju ei märgand seda viia mujale kui sinna, kus see oli olnud mõnikord vareminigi soorappa vajutatuna. Ja miks vanamees ise ei valva oma anumaid — kurat, ta lausus peaaegu kuuldavalt mälestades, kuidas vihas metsik isa teda oli muljund. Kui õige minna ära siit, jätta kõik ja hakata sulaseks kaugeis külades. Küllap ta mind veelgi läbi kolgib, nagu ema-kadunukest mõnikord. Vaiksel taltund nuuks-nutul aineti oma raamatusse vahtides mälestas poiss aegu, mil ema suri. See oli talveajal, ligi jõulupühi. Isa tuli kusagilt koju purjus pääga märatsedes ja ajas nemand õue pakase kätte, ema ja tema. Varsti pääle seda tuli Reino ja ema suri selle asemel Ühtlase pika ja kirju reana pildistustid järgnevad aastad, nagu need oleksid järeleandmatu valjusega tähistand tänast hommikut. Säälpool on saun ja temas isa nüüd. Sääl on kool ja säääl õpetaja — ja politsei. Mõte rauges taas härdunult oma kohale, päikese paistes paljaile jalule ja kätele.

Kuid samas paigas voogas soe laine läbi kogu Paavo olemuse. Teel kõndis Reino oma tuntud ihukattes eemale kodust. Kas ta on viimaks Reinotki kiusand?

Me oleme nüüd kahe poisi lageda taeva all.

„Reino!“

Väike käija peatus ja vaatas teraselt mäe poole.

„Tule siia,“ hõikas Paavo tagasihoidlikult.

Ent kui Reino endiselt jatkas käiku, tõusis Paavo püsti ja lähenes maanteele. Oli hää, et seda kohta õieti kusagilt ei näind.

„Tule siia, läheme pikku mäge.“

Reino küll naeratles suuri silmi, kuid oli imeliselt salalik, nagu oleks kartnud Paavotki. Ta ei osand mingit seletust anda — muud kui et isa oli toas ja et see

„Odamehel“ ilmus E. de Amicis'e kuulus noorsooraamat „Süda“ I pool. Kinkigu iga isa ja ema see raamat oma lapsele, mis juhhib teda hääduse, aususe, usinuse ja hoole poole.

„Süda“ II pool ilmus praegu.

Raha ette saades saadab „Odamees“ raamatud ilma postikuludeta koju kätte. Hind: I ja II pool à 160 mk.

teda polnud nuhelnud. Ent kuidas poiss oli niiviisi ära pääsend just akendest mööda. Ehk vahest kodus siiski oli juhtunud midagi uut, millesse kõik eelnev võiks hukkuda.

Oligi tõesti juhtunud midagi sarnast uut, milles poisid, vanem nagu nooremgi, alles pikapääle jõudsid selgusele ja mida mõistma nad õppisid alles ligemate päevade ja nädalate jooksul.

Paavo polnud märgand, millisesse seisukorda ta põgenemisel jättis oma isa. Kui ta oleks ukstel juhtumisi heitnud pilgu selja taha, oleks ta näind oma hiljutist karistajat heitvat sängile pikali ja sinna jäävat. Just samal silmapilgul, kui väike poiss põgenes puukuuri ja suurem maanteele, tuhmnes nende isa teadvuses vaikselt see maailm. Need verisooned, mis ju pea neli aastakümnet olid vedand verd selle aruka ja ettevõtliku mehe ajudesse, mõranesid nüüd sel hommikupooliku tunnil, ja paks elumahl täitis salapärased kudestikud. Tubli süda ainult saatis ikka veel verd, teadmata mis oli sündind. Nõrgenev mõte tões, et ta ikkagi magas omas toas, kuid see sai mahti veel krampi tõmbudagi konstaterides, et elu siiski polnud andnud ligimailegi seda, mis mees oli temalt nõudnud. Põhjatü hädatsus väristas Salme kingsepa teadvuse viimseid tolkmeid. Nagu mingisugustena pahasoovalikkudena, nüüd võimule pääsend vainlasina paistsid Jumal, viin, naine, lapsed, palgateenistus — eriti see. Kui nurjatult, kui hullumeelsusse-ajav-ilgelt oligi see pääntont teda piinand. Selles nobedasti edasitormavas lõppsaatuses tõusis tema pilkeirvitus kõikekäsitavaks pigistuseks. Ta ei olnud jagu saand sest sarvikust, kuigi ta põhjalikult tundis selle riukad. Elu, sina saatan — ma pole saand sinult enam välja imeda. Olen teenind ja osand teenida, kuid sind peaks teenima kogunisti ja see on võimata. Millised aastad siin kõik olid ja läksid — venelase saapatellimised ja mässu tuhingud. Istusin punaste kasarmus nõelumistööl ja kulutasin oma suud — raha tuli, sahkerdasin valgetega, kuramuse hästi rehkendasin — kui Lepistü eit viidi kaugele põhja, sain mina tema sauna ja vara hoidjaks — ja hästi talitas. Tõus, tõus oli see, palavikuliselt hoogne, nagu nüüd see langus ja rusunemine. Mina küll olen teadnud, mis on teenimine, ja viinast olen teadnud, et see on võidumärk: selle märk, et võidan ja valitsen elukuradi riukad. Mina joon, sest võin, sest oskan välja imeda sellelt maailmalt, mis temal on, kuna tunnen tema riukad . . . Kuid aah, nüüd vee-reb kõik, kogu kuradi hunik minust üle, nagu oleks ta just nüüd leidnud uue, võitmatu riuka, millest mul pole olnud aimugi, kuna sahinall lähen kuhugi . . . Vanamoor suri — seegi läheb must üle nagu miski võõras võit — ta ei surnud sel kombel, see lugu kuulub ju nende uute riugaste hulka, mis ma nüüd alles — selles sahinall märkan, kus enam ei saa . . . ja lapsetingud surid ja neid, kes elavad, ei jõua vaos hoida. Reino ei ole jõudnud veel riugaste mõistmiseni ja Paavo ei pääsegi kunagi niikaugele. Ooh, nad jooksevad kuhugi ära minu ja minu võtte juurest, mis lödveneb . . .

Seda see tõmmupindne mehekäbi tundis noil mõningail sekundeil, kus vallast verd valgus rebennend soonist ajudesse. Siis tuli puhkus; võimas, toores ilmapilt nagu surus tema sügavale enda alla.

K. Veober: Muusika

„Pallase“ kunstikooli näitusel kevadel 1924

Süda peksis ja rind kerkis nagu kusagil mujal. Kui poisid viimaks tulid tuppa, arvasid nad teda magavat, kuigi see niisugusel päeval paistis imelik. Nad tahtlikult ja instinktiivselt kolistasidki, kuid isa ikkagi ei ärgand. Tema magamisasendki oli vähe võõras; teine jalg rippus tervelt üle sāngi ääre.

Ebamäärane aimlev kabuhirm hiilis laste keeltesse kogupäevase kartuse ja ehmuse asemele. Seda oli tundund ju āsja väljas õuele lähenemisel: Reino oli juba sääal nutma pursatand, kuigi midagi ei kuulund ega paistnud.

Lapsed ei ütelnud midagi teineteisele, hiilisklesid vaid toas ja kuulatasid isa imelikku hingamist. Lähenesid lõppeks sāngilegi: magaja aga ei liigutandki. Seinakellalgi näis ülestõmbus olevat lõppemas, pea pidi ka see seisma jääma. Kõik oli võõras ja õudne. Nad hiilisid toast välja.

Laste isesugune ümberlikumine ja olek ning kingsepa kogupäevane toasolu āratas naabrite tähelepanu. Nieme vanaeit tuli trepile ja jäi kõhkleva nāoga sinna seisma ja ümber vaatama. Nagu mingisuguse sunni all Paavo ja Reino vähehaaval lähenesid temale, kuigi muidu võõrastasid teda,

„Mida Salmi nūūd mūrab teha?“ küsis eit.

„Oieti oleks Reino pidand vastama, et „mit tee talle kolda läheb?“ — kuid ta hoidis nūūd oma suu kinni ja Paavo vastas imelikult armulise hāālega: „Ta magab“

— „Magab,“ kordas Nieme eit kaheldes ja nagu poiste ligiolu unustades vaatas terasemalt Salme sauna poole. — „Mis magamine see niisugune õige on,“ ūmises ta siis ja läks tagasi oma sauna. Sāālt tuli pea vanameeski välja. Esitati poistele uusi küsimusi, milledele Paavo nõutult ja justkui millestki tagasi hoides vastas. Vahetevahel vaikiti ja vaadeldi Salme kingsepa sauna. Viimaks ometi hakati sellele lähenema, mindi sisse ja nāhti mis oli sündind.

Kui teistest saunadest nāhti, et Nieme rānvas sääal viibis, paisus uudishimu nobedasti ja eitesid ning lapsi hakkas nõrguma Salme sauna juure. Tasahāālselt jutukõminast said Paavo ja Reino kuulda lugematuid seletusi, arvamisi ja arvustamisi . . . „See saksa valge kuuldavasti on sāārane, et hinge välja vōtab.“ — „Kuid Salmi ju pole olnud purjus pūhapāeva õhtust saadik — vōi oli ta ehk tāna purjus, kui politsei kāis? Paavo, sina ju olid sees. — „Kes teda viimati nāgi ūlal? Kas Paavo? Tuleb āra rāākida kõik — küllap selles asjas tuleb politseijuurdlus.“ Hāālitsev kaastunne laste saatusele läks peagi hoogu. Reino hakkas jālle vinguma ja Paavogi nuuksus. Ainuke, kes midagi ei kõnelnud, oli voodis magav kingsepp.

„Nāe, kellgi on seisma jāānd.“

„Oi-oi, kui ta siia sureb, siis küll see saun on sūnk, kuna ta ju ūksi lameb siin laibana.“

„Laibana ei tee ta ju enam kellelegi midagi.“

„Aga mina nāgin — see oli vist ūlemineval õōl — sāārast und, et . . .“

„Ārge teie lapsekesed, nutke ūhti, teie ju olete sūūtud.“

Kaaluti, kuidas asjad targasti korraldada tuleksid. Kõige parem, et lapsed saadetakse õōks Māantiela juure, see ju on valla ametnik, ja keegi peab olema siin Salme valvamas, ehkki teda tarvis pole kaua valvata . . . Ega need lapsed nūūd küll valla hooldamise alla ei lähe, küllap temal seda elamist-olemist nii palju on, kuid Māantielale peab ikka sellegipārast teatama . . . Ja igaūks katsus kõne vahel viibata, millist varandusepoolist siin oli

K. Veber: Portree

„Pallase“ kunstikooli nāitusel kevadel 1924

nāha, et teataks siis pārijate vara registreerimisel: seda ja seda oli, kuigi enam pole . . . Sāārane ju see elu on — enne teenimine ja teenitu sāilutamine ja siis avisjon, kadunu varanduse ūleskirjutamine.

Lapsed magasid oma õō Māantiela leivatoas. Reino uinus peagi, ent Paavo oli kaua ārkvel oma asemel. Isa vari ei taganend ta silmade eest, see niikui oleks olnud kusagil ūsna lāhedal, kāsi ūha tema turjas, nagu kõik lāind aastad. Selle paigalpūsva pildi kõrval sõelus mālu lugematuid sūndmusi kadund emast tānase hetkeni. Sāāl kõrval magas Reino ja kodusaunas magas isa. — Isa, mis on isa? Une lāhenedes muutus mālestuste ja meelegujude tants aina pōorasemaks . . . Isa istus laua āāres ja rāākis pehme keelega ūksi, kuna pojad ju olid asemel. Maitstes vahel oma pudelist ja jālle kõneles, kuni pisarad hakkasid veerema ta silmist ja ta nuuksus, aina kõneldes midagi, millest nad ei saand aru. Siis isa tōusis ja lähenes neile ning sirutas oma kāe välja. See oli miski õō, mille aega ei māletand enam, kuid pāāle ema surma see oli olnud . . . Siis edasi ta ei olnudki enam isa, vaid keegi muu mees, nagu politsei vōi nagu õpetaja.

Uni oli viimaks oma hōlma vōtnud vanemagi Salme poja ja viind ta oma ajatusse riiki. Hommikul, kui nad ārkasid, said nad kuulda, et Salmi oli ju hinge heitnud. See oli poistele kaunis tūhine uudis. Eile õhtul ja sellele jārgneva õō unes oli elu kude uus silm nende kohalt ju aland.

Joseph Conrad

Prantsuse kirjaniku André Gide'i mälestused J. Conrad'ist

Küsin eneselt, kas see on lõpp“, lugesin ühest kirjast kuupäevaga 30. maist, viimsest, mille temalt sain, südamlikust, nagu harilikult, läbiimbund sellest kibedast elurõõmusest, nurisevast hääsüdamlusest, mis andis tema vaimulennule otsekui merelise maigu; kuid ju ära märgitud müstilise tõsiduse ja surma eelaima pitseriga.

See kiri mõjus kui jumalagajäte. Tundsin, et olin jäänd hiljaks. Polnud teda kaua näind, talle kaua kirjutand. Kas oleksin iialgi temale öelnud seda, mida praegu

Viimane ülesvõte „Võidu“ autorist ja tema faksimil

kirjutan, avaldades oma täielist austust, imetlust, lugupidamist, mida ma, vaatamata kauase eemaloleku ja vaikimise päale, kunagi pole keeldund temale pühendamast? Oma aastatelt vanematest kaasaegsetest ei armastand ega mõistnud ma kedagi päale tema.

„Ju neli aastat on möödund, ilma et oleksin loond midagi mõistlikku, vastuoksa, olen saand asthma. See on üpris rumal. Mis mind trööstib, on prantsuskeelsete tõlgete menu (möödukas küll, pean tunnistama).“

Conrad, armastades tõsiselt Prantsusmaad, andis suurima tähtsuse prantslaste arvamisele tema toodangu kohta. Viimane oli ainult väikearvulise austajate kogu kaudu tuttavaks saand. Oli tarvilik tema surmakuulutus, et kirjandusilma kihama panna. Näis, nagu oleks järsku aru saadud, kelle kaotasime.

Õppisin tundma Conradi Claudel'i kaudu. Olen temale selle eest tänulik. Ühise eine järele, kui keegi koosviibijaist entusiasmis rääkis Kiplingist, naeratas Clau-

del vähe üleolevalt ning poetas korraka Conradi nime. Keegi meist ei tundnud teda veel.

„Milliseid tema töid peaks lugema?“ küsis keegi.

„Kõiki,“ ütles Claudel ning nimetas „The Nigger of the Narcissus, Victory, Youth, Typhoon, Lord Jim . . . Ükski neist raamatuist polnud tõlgitud. Pidasin nende teoste päälkirjad meeles, ning esimene kontakt Conradiga oli loodud.

Varsti pärast seda, rännates Inglismaal, oli mul juhus kokku puutuda ülaltähendatud tööde autoriga. Valery Larband saatis mind (kui ma õieti mäletan). Miss Tobin, vaimustav noor inglanna, keda Larband tundis, pidi meid tema juure viima. Conrad elas tol ajal Kent'is, Capel House'is, väikeses villas Ashford'i läheduses; sääal võttis ta meid vastu. Peatusin mõned päevad tema kodus; järgmisel aastal läksin uuesti Capel House'i, ning varsti tekkis meie vahel kõige soojem, elavaim sõprus.

Conrad ei armastand oma minevikust rääkida, mingi piinlikkus, enesest mittelugupidamine takistas teda avalik olla. Omad merimehe mälestused tundusid temale ainult materjaalina, mis, väljatöötatud kunstinõuete seisukohalt, valdas teda ja sundis ettevõtma ümberpaigutusi ning eraldama fiktsiooni kaudu kõike, mis paistis temale olevat isiklik. Nii omas toodangus kui jutuaajamises oli ta ime-likult kohmetu, ainult fiktsioonis oli ta kodune.

Meri oli temale kui mahajäetud armuke, kellest armsa mälestuse ellu kutsub ainult üks Capel House'i eeskojas leiduv gravüür, toreda purjeka kujutus. „Ärge vaadake seda,“ ütles ta, tõmmates mind salongi, kui seda, tema esimese armastuse sümbooli vaatasin, „kõnelgem kirjandusest.“

Conrad oli abiellund vastavalt oma seisusele, elas oma naise ja lastega raamatute kaudu raamatutele. Kui hästi tundis ta meie autoreid! Tema imetles Flaubert'i ja Maupassant'i, jäljendades neid. Ta nautis eriti meie kriitikuid, kõige päält Jules Lemaître'i. Ta hindas keskmiselt Barrès'd. Võib ettekujutada, mida mõtles hävitus-ooriatest niisugune hää hindaja nagu tema. Et ta ilma kindla kompetentsita midagi ei väljendand, siis olid tema otsused alati kindlad, kuid et nad minu omadega kokku-kõlas olid, jätkusid meie kõnelused ilma vaielusita.

Ühes küsimuses ei jõudnud me kokkuleppele: ju Dostojevski nimi pani teda värisema. Arvan, et mõned ajakirjanikud oma ebaõnnestund lähinemiskatsetega olid tema kui poolaka kibedustunnet suure venelase vastu veelgi suurendand; kuigi kummagi toodangus teatud sarnadus, põlgas ta venelast südamest ega saand temast kõneledagi põlgust väljendamata.

Oleksin tahtnud mõista seda, mida ta etteheitis tema raamatutele, ent ei saand temalt kunagi midagi, päale tumedate sajatuste, välja meelitada.

Oma esimesel õhtul, mille veetsin Capel House'is, pidi meie vaielus ägedaks minema, kuid nüüd olen temaga ühel arvamisel. Miss Tobin ülistas pilvedeni Georges Ohnet'd. Protesteerisime. Ta jäi kindlaks ja kaitses oma lemmikut argumentidega, mis näisid meile absurdina, võimatutena, kusjuures ta kõneles „möödukast särast“, „tummast rikkusest“, mis pidi avalduma tema piltides. Conrad läks järjest ägedamaks, kuni miss Tobin appi palus Walter Palter'i, ning äkki saime aru, et kõne all polnud kuulus „Maitre de Forges'i“ autor, vaid Giorgione, kelle nime ta itaalia keele järele välja rääkis, mis

(Lõpp lhk. 16)

VÕIT

JOSEPH CONRAD
ROMAAN

Esimene jagu

I

Mie teaduseaastajal teab iga väiksemgi lõppur, et on olemas väga lähedane keemiline suhe söe ja teemandi vahel. Sellepärast, arvan, nimetavadki mõned sütt mustaks teemandiks. Need kaks produkti representeerivad rikkust; kuid neist kahest on süsi oma kuju poolest suuremate raskustega ümberpaigutatav vara. Kahtlustäratavalt puudub tal sellest seisukohalt kontsentratsioon. Do, kui oleks võimalik söekaevandust westitasku panna! Aga katsume ometi! Söel on sellepärast tõeline võlvõim, ta on ülim meeldivus aastajal, milles liigume eesindajatenähtena, jädelewas ja kõrarikas võõrastemajas. Need kaks waadet — üks praktiline ja teine müstiline, — tahtsivad kahtlemata Axel Heyst'i äraõiditu.

Tropical Belt Coal Company¹⁾ oli liikwideerimisel. Finantsilm on müstiline ilm, kus, nii uskumata, kui see ka ei paista olemat, liikwideerimise eel käib äraauramine. Esimesena aurab ära kapitaal; siis liikwideerub kompania. Need on täiesti looduswastased füüsilised säädused kuid, selgitavad Heysti wisa inertsi, mille üle meil „jää all“ on wiisiks naerda oma wahel — muu seas ilma halbusega. Inertne keha ei saa kellegile paha teha, ei mana esile waenu, wäärrib waewalt pilget. Sühutub wahelt, et ta tahtsistajaks on, kuid sarnase juhusega polnud Axel Heystil tegemist. Ta puutus teistele ette sama wahel, kui oleks ta lastund Himalaya kõige kõrgemale tipule; teatud mõttes aga wõis teda selgesti näha. Selles ilma-nurgas teadsid kõik, et ta elas oma wäikesel saarel. Saar pole ju muud kui mäetipp. Püüdes ikka oma mägiharjal, nägi Axel Heyst enese ümber piirita kauguse asemel tormilist ja läbipaistwat õhuokeani, mis kadus lõpmatusse, leiget ja wahel sügawat merd, selle maakeri mannerid kaitsutawat suurte wete muretut laotust.

Tema kõige sagedamad külalised olid warjud, pilwede warjud, mis katkestasid palawwõõ lämmatama, sünge päikesel

monotoonjust. Tema kõige lähem naaber — kui nüüd kõnelda elawatest olemustest teatud elu kujul — oli tuim wulkaan, mis kogu päew otse laisalt suitses, pää otse põhjapoolse filmapiiri kohal; õhtuti lasi ta Heystini tõusta selgete tähtede keskelt punast tuhmi walgust, waheldumalt laienermat ja kitsenemat, mis näis kui hiiglasigari ots, mida suitsetaja aegajalt tõmbab.

Ka tema, Axel Heyst, kui ta enne magama minekut kauemaks oma rõdule jäi, tekitas õhusesse pimedusse sama suurte ja samasugust walgust, nagu too suitsetaja nii palju miile meist kaugemal.

Wulkaan oli temale, nii welda, feltfiliseks wõ warjust warjus, mida sageli liig tihedaks wõis pidada selleks, et teda saats läbistada mõni tuulepuhang. Harwa oli niipalju tuuleõhku, et julg oleks tõusnud lendu. Suurema oja omast ajast oleks wõind Heyst istuda ja küünla warjamata walgel õhtuti lugeda mõningaid neist raamatuid, mis temale oli jättnud tema isa — ilusa kollektiooni näol. Kuid ta ei teind jeda kunagi, kahtlemata hirmu pärast moskiitide ees. Ka ei meelitand teda kunagi waitus mõningaid juhuslikke märkeid wulkaani sõbralikule walgusele saatma. Ta ei olnud rumal. Rentfakas tüüp . . . jah, jeda oleks tema kohta welda wõind — ning jeda wõidigi, — kuid olete minuga ühijel arwamisel, et ütlemise ja mõtlemise wahel on üsna suur wahel.

Täistun õil oli waitus, mis ümbritses Samburan'i — merimeeste kaardil nime-tatud Rondi saareks¹⁾, — hämmastaw, ning kuu külmas walgusejoas wõis Heyst oma maad näha; jeda maad oleks wõind pidada õhungalitist piiratud mahajäetud afunduseks: tumedad, kontuurideta katused madala taimes-tiku kohal, warjud katkestatud kepppilliroo seinalt kõrges järawas rohuses, tee oja jälg, kadutw muru wahel, alla lastunw keff karedat wõsastiku mere kalsale, mere juure, mis waewalt mõneaja sammukauguses oli ja mille tumedal

Honoré Daumier

Sinisukk

(Hüüded teatripublikust: „Autor! Autor! Autor!“) — „Mu herrad, palun üks silmapilk vaikust! Teie soovite selle kuulsa töö autorit näha ja teda isiklikult tundma õppida, kes siin praegu nii tormiliste, ja pean ütlemata, ärateenitud kiiduawalduste osaliseks saand, — autor — olen mina!“

¹⁾ Palawwõõ söe-kompania.

¹⁾ Ümmarguseks saareks.

pinnal esines must wõõt ning mingi laigutaoline tindivärv. Ent kõige mõjuvam oli muft hüigla silt kahe posti vahel, mille walged tähed, kui kuu vastaspoolt paistis, Hestile selgesti nähtavad olid — vähemalt kahe jala kõrgusel ritta saetud „T. B. C. Co.“ Need olid Tropical Belt Coal Company initsiaalid, mille ehitajats ta oli, digemini — oli olnud.

Loodusewastastele müsteeriumidele alludes oli T. B. C. Company kapitaal kahe aastaga ära aurand, ning kompania likvideerus; sunnitud likvideerumine, arwan ma, ning mitte wabatahtlik. Ses operatsioonis polnud fiiski midagi kiiret. Ta oli aeglane ning, kuna ta Londonis ja Amsterdams oma aeglast rada käis, jäi Hest, prospektides troopika sberandiks nimetatud, omale kohale Samburani, tähtsamasse kompania jöelademesse.

See ei olnud ainuüksi jöeladem. Siin oli ka jöekawandus künka küljel, kõige vähem wiisjada meetrit kõikuwast sadama maandumisillast ja impoantsest mustast sildist eemal. Kompanial oli kawatsus troopika saarte kõiki tasandusi oma kätte wõtta, et neid paiguti eksploateerida. Ent jumal teab, kas oleks wõimalik olnud mägede tafastamine terwikuna. Hest oli see mees, kes selle palawwõõ oja omis ilma kindla sihita kõikjal ettemöetud rännakuis oli suuremalt ofalt ära tähistand; fuure kirjadedirjutana oli ta sellest asjast poogen poogna järele oma Euroopa jöpradele kirjutand, nii vähemalt kõneldi.

Meie kahtlesime, kas talle eneselegi oli awanend mingi rikkuse perspektiiv. Mis temal kõige enam jüdames näis olemat, oli kahtlemata, tema enese wäljenduse järele, „samm edasi“ üldises maailma organiseerimistöös. Enam kui sada isikut saartel olid kuulnud tema kinnitust, et on jöudmas „suur edusamm nende regioonidele“. Kõndel käeliigutus, millega ta oma lauset saatis, jüggereeris lootuse kõisu troopikamaade kasutamise asjus. See liigutus, ühenduses tema täiuslikkude maneeride wiisakusega, oli ushuma panew, vähemalt waikuse efile manades, vähemalt teatud ajaks igatahes. Keegi ei wötnud waewaks Hestiga waielda, kui ta selles toonis rääkis. Tema weendumus ei wöidud kellelegi kahju tuua. Ei olnud kahtlust, et keegi oleks wötnud tõsijelt tema troopikajöe unistust. Ning milleks end erutada?

Nii arutati hürroodes ja teatud soliid majus, kuhu jöowituskirjad, mis ta idast kaasa toond — ühes wiisakate krediidikirjadega — talle jüsjepääsu olid wöimaldand, mõni aasta enne seda, kui need jöe saamise otstarbel kinguste tafastamijed olid tema lõbusais ja wiisakais kõnelusis haripunktiis. Algusest pääle oli raske teda möista. Ta ei olnud reisija. Reisiija jöuab pärale ja lähew jälle mingi sugusele saatusele wastu jöudes edasi. Tema kohtas ühel päewal mehe — idamaa pankade seltsi ofakonna direktori Malakkas, — kellele Hest ilma mingi erilise põhjufeta klubi biljardi saalis ütles:

„Need saared on mu wölund.“

Ta oli seda öelnud järjult, *à propos de bottes*, nagu ütlewad prantslased, oma biljardikeppi kriiditades. Ning

arusaamatuse tekitaski. Pea tund aega oli kestnud waikus. Kohe pääle selle tundis Conrad temast otse lapselikku mõnu.

Midagi polnud südamlikum, puhtam ja mehisem, kui tema naer, tema pilk ja tema hääl. Kuid nagu meri on tormine ja vaikne, nii wõis tedagi pidada ka tugevate kirgede, tormide lapseks. Nii suur, kui oli tema huvi inimhinge varjukülgede vastu, nii vihkas tema ka kõike, mis petub inimeses salajat, tumedat ehk paha. Usun, et armastasin kõige enam tema mingit sünnipärast suursugusust, kibedat, vihkawat ja wähe lootusetut, seda, mis awaldub „Lord Jim'is“ ja mis selle raamatu minu silmas

wõib olla oli just siin töepoolest mingi wölmus. On olemas kõiksugu wölmusi, milliseid ei tunne ega näe neist und meie labafed nõiad.

Mis puutub Hesti, siis wõiks pidada maagilijeks tema ringi, mille kaheksajaja miillise kiire tsentriks oleks Borneo põhjapooljel ofal leiduw punkt. See ring ulatas Manille'i, ning Hesti oli siin nähtud. Ta puudutas ka Saigon'i, ning ka siin oli teda kord nähtud. Wõib olla, tuleks uskuda tema katset seda ringi katkestada. Wiisugusel korral oli see — male. Wölmus pidi niisugune olema, mida ei suudeta häwitada. Direktor — mees, kes tema hüüdu kuulis — oli tema rõhu tulijusest, waimustusest, kõigest mis jöowite, nii hämmastatud — wöimalik, selle jöna mittetundmise tagajärjel, — et ta teda mõne isikuga ühendusse jädäis.

„Kentsafas tüüp, see rootslane!“

See oli tema ainus kommentaar; ent sarnane oli „Wölmud Hesti“ algkujuline hüüdnimi, millega mõned meie kangelast ehtisid.

Tal oli teisiigi hüüdnimesid. Palju aastaid enne seda ja kaua aja eest enne, kui tema pääluu tippu oli laastand temale nii õnnelikult jöbiw juuksekadu, oli ta toond jöowituskirja Tesmanile, Tesman ja weendade majast, Sourabaya esimese järgu ettemöttele. Herra Tesman oli wana armastuswäärne, meeldiv gentleman. Ta ei teadnud, mis selle wödraga pääle hakata. Selle järele kui ta teatas, et ta temale saartel wiibimist tahab nii meeldivaks teha, kui wöimalik, ja awaldas oma hääd tahtmist teda tema projektides awitada — teie tunnete sellaseid jutuwajamisi, — hakas ta aeglasel ja isalikul toonil temale küsimusi ette panema. Siis, katkestades järjult Hesti tänuawaldused, küsis ta:

„Ning teid huwitawad . . . ?“

„Tõsiolud,“ katkestas teda Hest oma wiisaka rõhuga. „Midagi muud pole waja tunda kui tõsiasju, brutaalseid tõsiasju, mitte midagi pääle faktide, herra Tesman.“

Ma ei tea, kas wana herra Tesman samal arwamisel oli, kui tema, kuid peab arwama, et ta selle jutuwajamise edasi andis, sest mõneks ajaks õnnistati niid meie kangelast hüüdnimega „Brutaalne tõsiasj“. Tal oli haruldane õnn näha, kuidas need sõnad tema isikuga ühte kaswasid, tema nime täiendawaks ofaks said. Pärast seda uitas ta Jaawa merel, Tesmani kauba-purjekatel, kadus siis ühele Araabia laemale Uus-Guinea juunas. Nii jäi ta pikemaks ajaks oma wölmuringi kaugemasse ofsa, jädädes peaaegu unustusse, kuni ta korraga jälle filmapiirile kerkis, jöudes ühel India prau'l, mis Geram'i santlaagreid oli täiskilutud; pruuniks põlend, kõhn, juukset tuntawalt heledamaks muund, kandis ta skitsidega täidetud mappi, mida näitas hääl meelel, muu kõige wastu endiselt äärmist tagasihoidlikkust awaldades. Ta oli end „hästi lõbustand“, ütles ta. Sumaline mõnu reisida Uus-Guineasse! Kentsafas tüüp!

Siljem, aastaid hiljem, kui noorse wiimased kerglused tema näolt kadund, ja kõik juukset tema päälalt maha pudenend, kui ta horisontaalsed, kuldpunased murrud töe-

teeb ilusaimaks, ühtlasi aga ka kõige kurvemaks ja närwe pingutavamaks.

Teised pääle minu ütlesid, et tema toodangust wöib ammutada õppust, sest praegu on moes otsida kõikjalt õpetust. Mina usun, et Conradi moraal on äärmiselt kasulik sel ajal, kus inimese uurimine, ühelt poolt, katsub romantikuid elust ära wöörutada ja armastus elu vastu, teiselt poolt, püüab diskrediteerida literatuuri. Keegi pole inimwööralt eland kui Conrad; keegi, pääle tema, pole elu kunstile alluwaks teind sarnase kannatlikkuse, südametunnistussikkuse ja oskusega, kui tema.

„La nouvelle Revue Française“

poolest nooblid proportsioonid olid omand, tegi keegi kahtlase kuulujutuga walge tema juures meel ühe leiduse. Leba-des laual, wärisewas käes tühjaks joodud klaas, mille sisse oli Gehst kinni maksnud, ütles ta selle otjustawa teraw-meelsusega, mille pääle keegi weejooja ei pretendeeri:

„Gehst on tor=r=re gentleman, tor=r=re! Kuid ta on u==u=uto==pist!“

Gehst lahtus kõrtstist, kus see deklaratsioon wäljenduse leidis. Haa, utopist? Kusõna, ainukene asi, mis ma tema poolt olen kuulnud, millel mingisugune suhe selle terminiga oletaks, oli tema kutse wanale Mac Nab'ile. Tema poole oma laitmata ülesastumise wiisakusega pöbrates, liigutuse ja tooniga, mis tema omapärasust markeeris, ütles ta dis-kreetse lõbususega:

„Tulge meiega janu kustutama, herra Mac Nab!“ See'p see eht oligi. Znime, kes, kuigi ta naljatades, kut-sub wana Mac Nab'i janu kustutama, ei wõind muu olla kui utopist, sest Gehst ei olnud ironiaohter. Wast oligi see põhjuseks, mis pääasjalikult teda armastati. Selles eluajajärgus, tema füüsilise arenemise täiuses, oma ilu ja tüseduse, oma palja pääläe ja pikkade murrudega sarnanes ta Karl XII portreedele. Ent pole mingit põhjust arwata, nagu oletaks Gehst kuidagi olnud — riikas iseloom.

II

S el ajajärgul sai Gehst Morrisoni osanikuks. Lepingu tingimusi ei tuntud; mõned nägid temas osanikku, mõned — wõdrast, kes maksis. Tõepoolest aga oli seisuford keerulisem. Gehst wiibis kord Timori saarel, mits-pärasust just Timoril, aga mitte mõnes muus ilmanurgas, ei teadnud keegi. Ta uitas Dilli's, katkusaatwal kohal, olles jäl, wõib olla, mingi mittenähtawa asja otsimisel, kui pörkas kofku tänawal Morrisoniga, kes, nagu temagi, oma moodi „wõlutud mees“ oli. Kui Morrisonile tema tagasitulekust kõneldi — ta oli tulnud Dorset'e maakonnast, — tustatas ta. „Oli pime ja niiske jäl all,“ finnitask ta. „Tundus, nagu elats ja nii, et pää ja õlad on niiske linase koti sees.“ Tema liialdusi tunti. Morrison oli üks meie inimestest. Ta oli kapitalist ja „Capricorne“ kapten, kauba-bricki*) kap-ten, mis oletaks wõind tuua temale teatud waranduse, kui tal poleks olnud nii ülisuur altruism. Ta oli lugupeetud sõb- raks juma'ast mahajäetud külaades, mis asusid pikki tumedaid lahesid ja pimedaid merikaelu ja kus ta wahetas „looduslikke kaupu“. Ta pidi sageli, kole kardetawate kitsuste kaudu, üles otsima mõnd wiletsat asulat, ainult selleks, et leida siit nälgind inimesi, kes wahjude hüüetega nõudsid riisi ja kellel ei olnud Morrisoni reisi-pauna täitmiseks midagi — „looduslikkudest kaupadest“.

Üldisel rõõmuawaldusel laadis ta kõigest hooli- mita oma riisi maha, seletades pärismaalastele, et see üks edusamm on ja et nad nüüd tema wõlgnitud olla; ta jutlus- tas neile energiasst ja tõõst; tegi siis mõne wäikesse märke alati kaafasstantud taskuraamatuse, ning sellega lõppefid läbirääkimised. Ma ei tea, kas Morrison sellest nii aru sai, ent indud ei kahtlend selles. Nii pea kui mõni ran- nas asuw küla purjeka ilmumiseft teada sai, hakati kõiki gonge lõõma, kõiki lippe lipuwardasse tõmbama; noored tüdrukud pistfid lilli juustesse; rahwahulk fäädis enda üles jdekaldale, ning särawalt, oma monokli taga illumineeritud, waatas Morrison tugema rahuldustundega kogu seda kihjemist. Ta oli suur; tal olid sissewajunud ja siledaksäetud põsed: ta sar- nanes adwokaadile, kes heitnud oma paruka nõgestesse.

Hoiatasime teda.

„Teie ei saa ialgi oma awansse tagasi, kui niimoodi jattate, Morrison.“

*) Kauba-purjekas.

Ta nägu omas arusaawa ilme.

„Ma oskan neil ühel ilusal päewal kruwid kinni keerata, ärge kartke. Ja see wiib mind mõttele (ta mõttis taskust oma lahutamata märkusteraamatu), et mul jäl üks teatud küla on. . . Nende käsi ei käi praegu halvasti; teen wast kõige paremini, kui oma nõudmisega nende juu- res algan.“

Tema pliiats jurus end metfikult wastu taskuraamatut ja tähendas üles: „Teatud külas esimesel wõimalusel kru- wid kinni keerata.“

Eiis peitis pliiatsi tasku ja löi raamatu otjustawa järelandmatusega kinni; ent wäljapressimine ei algand kunagi. Mõned nurisefid tema üle. Ta rikkus teenistuse ära. Wõib olla tõesti, kuid wähe! Suurem osa küladest, kellega ta kaup- les, ei olnud ainult geograafiliselt tundmatud, waid nad olid wõõrad ka kaupmeeste erilistele teadaannetele, mis juusõna- liselt edasi antakse, ilma hoopemata, ning mis wõimaldasid kohaliste olude tundmise müstilise bagaashi. Sofistati ka, et nende külade hulgas polnud ainjamatti, kus Morrisonil mitte naist poleks olnud. Kuid üldiselt, lütkasime sarnased märked energiliselt tagasi. Morrison oli filantroop, ning asket ka, üle kogu turu kaupmeeskonna.

Kui Gehst teda Dilli's kohtas, liikus Morrison mööda tänawat, monotel üle öla misatud, pää norus, nende kales- tund fantlaagrite lootuseta ilmel, keda sageli meie Inglis- maa teedel kahe peatuspaiga wahel wenimas wõib näha. End teiselt poolt tänawat kuuldes hüütawat, tõstis ta filmad rahutal ja metfikul ilmel üles. Ta mure oli tõsine. Ta oli Dilli'sse jõudnud eelmisel nädalal, ning Portugaali wõi- mud, ettekäändel, et tema paberid korras ei olewat, olid teda rahatrahwiga karistand, konfiskeerides tema purjeka.

Morrisonil polnud kunagi üleliigset raha kaafas. Nii nagu tema oma kaubitsemiist toimetask, oletski wastupidine imestust äratam, ning oma märkusteraamatu wõlafummade märkuste pääle ei oletks ta saand üht milreisigi, penny weel wähem. Portugaali ametnikud palusid, et ta mitte hulluks ei lähets. Nad andsid talle armulikult nädal aega, mille lõpul tema brick pidi oksjonil ära müüdamata. Morrisonile oli see lõpulikult häwinemiseks ja kui Gehst oma wiisaka tooniga teda üle tänawa hüüdis, oli antud nädal peaaegu lõppend. Gehst tuli üle tänawa, tegi kerge kummarduse, umbes nii nagu mõni prints teisele printfile eratohtamisel, ja ütles: „Willine lootmata rõõm! Kas ei meelbiks teile minuga sellesse wiletsasse kõrtfi midagi jooma minna? Päite on tõepoolest liig palaw selleks, et kõnelda tänawal.“

Morrison, kartlik, järgnes temale sõnatuulekult ühte pimedasse ja räpasesse auku, kuhu ta igal muul juhusel mitte poleks fiske astund. Ta oli hull. Ta ei teadnud, mis tegi. Teda oletks wõind panna üleastuma kuristikku serwast sama wähesse waewaga, kui feda Gehstil oli, et teda juhitta sellesse hundiauku. Ta istus toolile kui automaat. Ta ei rääkind, kuid ta nägi enese ees klaasi punase weiniga, mille ta alla neelas. Wahepääl oli Gehst oma tähelepaneliku wiisakusega tema wastas istet wõtnud.

„Teie põete palawikuhoogu, kardan ma,“ ütles ta fümpaatiaga.

Nüüd wabanefid waese Morrisoni keelepaelad.

„Palawik!“ hüüdis ta. „Ah, oletks mul palawik! Oletks mul katk! Waat' kus haigusjed! Nendest saab üle. Ent mind surmatakse. Portugaallased tapawad mu ära. Neeb kelmid on saand mu oma wõimusse. Mu kõri lõigatakse homme läbi!“

Selle plahwatuse ees fergitas Gehst fergelt kulme; ta imestusawaldus oli sarnane, et see ka oletks funnis olnud mõnes salongis. Morrisoni tagasihoidlikkus oli ära suland. Ta oli kuitwa kõriga selles wastikute onnide ja porilinnas ümber uidand, waiksel, ikki, teadmata kelle poole pöwrata

omas hädas, end tõepoolest hulluivat tundes oma mõtete tegemise all, ja nüüd oli ta äkki ühe walgega ootamatult kokku sattunud, walgega ihust ja hingest, sest Morrison ei tunnustanud walgeteks Portugaali ametnikke. Nüüd siis puistas ta enda tühjaks, tundes ju oma kõne ägedusest kergendust, küünarnukke lauale toetades, filmad werd täis jooksnud, hääl peaaegu kustunud, halvasti raseeritud ja hallil näol troopika kaabu ääre wari. Tema walged riided, mida ta kolm päewa wahetand polnud, olid wästifid. Teda oleks juba wõinud pidada kadund inimeseks, wäljaspool igasugust lumastust. Hõhsti pääle mõjus see asi wäga, kuid tema laitmata maneeride suurjulgus kattis läbipaistmatult ta muljed sinni. Wiisakas tähelepanu, mida iga gentleman teise gentlemanile wõlgneb, oli kõik, mis ta paista laskis; ja nagu alati, oli teine wõidatud, nii et Morrison end kogus ja oma kõnelust konwersatsiooni toonil jeltstonnainimese ilmega lõpetas.

"See on alatu komplott. Rahjuks pole midagi parata. See kelm Cousinho — teie teate, Andreas — hirmustab mu brikki ju aastaid. Olgu tähendatud, et ma teda iialgi müüa ei kawatse. See pole mitte ainult mu igapäewane leib, see on mu elu. Nüüd on ta selle wäetse kena komplotti tolliameti direktoriga kokkujäänud. Müümine, nagu aru saate, saab ainult kätteks olema. Siin pole ju kedagi, kes olksjonil wõistlema hakkaks. Ta omandab leiwa-tüki eest brikki, mis ma ütlen, leiwaraasufese eest! . . . Nüüd on ju mitu aastat, mil teie saartel olete, Hõhst. Teie tunnete meid kõiki; olete näind, kuidas elame. Nüüd saate nägema, kuid üks meist lõpetab. Sest see on minu lõpp, ma ei saa seda enam enesele warjata. Saate muudugi aru?"

Morrison oli end kogund. Kuid ta tundus kakkemijeni pingutatuna omas näilises külmawerelehtisuses. Hõhst algas, "et ta selle kurwa loo wäljawaateid täiesti näeb," kui Morrison teda järsku katkestas.

"Ausõna, ma ei tea, miks teile seda kõike jutustand olen. Urwatawasti oli mul wõimata niiwõrd täiwiliseeritud inimese ees kui teie, oma piina omale hoida. Sõnad ütlewad wähe; kuid, et ma teile niipalju öelnud olen, wõin weel enam öelda. Kuulake. Täna hommikul, laewal, omas kajutis, langesin ma põlwili ja palwetasin. Palwetasin põlwili!"

"Olete usklik, Morrison?" küsis Hõhst tuntawa aus-tuse nüanssiga.

"Ma pole mitte usklik."

Morrisoni toon sisaldas wähe etteheidet. Tõkkis wai-kus; Morrison küsis wõib olla oma südametunnistusest ja Hõhst hoidis oma tagasihoidlusest huwi ja wiisaka ilme alal.

"See on õigus, palwetasin kui laps. Usun laste palwesse — naiste omasse ka — kuid mehed, usun, et Sumal neid enam enestesse uskuda käseb. Mulle ei meeldi põrmugi, et mees kõigewägewamat alalõpmata oma nutu-lauluga wäsitab. See näib mulle häbematusena. Olgu kuidas on, täna hommikul . . . ma pole iialgi meelega kõigewähematti halba teind ühelegi armsa Sumala loodud ole-wusele . . . palwetasin. Üksiline impulssioon. . . Langesin põlwili. . . Nii wõite otsestada. . ."

Nad waatasid teineteisele otse silma. Waene Morrison lihas selle hiljaksjäänud ja ara tähenduse juure:

"Kuid see koht on Sumalast nii mahajäetud!"

Hõhst küsis diskreetfel toonil, kas ta teada wõiks, mil-lise summa pärast brikki temalt konfiskeeriti. Morrison läm-matas wande ja nimetas sarnase tähtsusetu summa, et iga teine pääle Hõhsti selle arwu juures inestand oleks. Sjegi Hõhst lasti tahtmatult omas wiisakas hääleintonatsioonis teatawa uskmatusel heliseda, kui ta järel päwis, kas see tõsi, et Morrisonil seda summat polnud.

See oli tõepoolest nii. Morrisonil oli laewal ainult wähe inglise kulda, mõned rahad. Ta oli kogu oma raha Desmenitele Samarangist jätnud, et kindlustada teatuid weksleid, mis tema reisi ajal langema pidid. Igatahes polnud tal nüüd sest rahast rohkem abi, kui siis, kui see ka põrgusse maetud oleks olnud. Morrison kõneles hoolima-tult. Ta hakkas korruga kahtlustawa pilguga selle mehe ilusat otseajast, suuri sõjamehe wurrusid, wäsinud silmi waat-leva, kes ta wastas istus.

Mis kurabi mees ta oli? Ja miks tema, Morrison, temale kõike awaldas? Ta ei teadnud Hõhstist muud kui seda, mis meie, saarestiku kaupmehedki. Oles rootslane selleks tõusnud, et temale äkki rusitaga näkku löüta, poleks ta enam hämmastund kui nüüd, kus see wõõras, see ebamää-rane santlaager kergelt üle laua kummardades ütles:

"D, kui lood sarnased on, olen õnnelik, et mind lu-bate teile kajulik olla!"

Morrisoni tardus. See oli üks neist asjust, mis ei juhtu, üks kuulmata lugu! Ta ei taibandki enne, kui Hõhst seletas:

"Wõin teile selle summa laenata."

"Teil on raha?" sõjistas Morrison. "Tahate teie öelda, et ta teil siin, taskus on?"

"Ja. Olen õnnelik teid teenida wõimat."

Morrisoni filmad äätsid pärani ja suu ammuli otstis ta õlalt kaelasrippuwa monokli nõõri. Kui ta nelinurga leidnud oli, wiis ta selle kähku filma. Näis, nagu oleks ta walge troopika kostüümi muutumist sarnawaks rüüts ja suure pimestawa tiiwapaari terkimist Hõhsti õlgadest oodand ja et ta walwel oli, et selles metamorfoosis ka kõige tühiematti üffitakaja mitte kaotada. Kuid kui ka Hõhst ingel oli, kes was-tufeks ta palwete kõrgustest tulnud, ei wäljendand ta taewast-päritolu milleski. Nii et selle asemel, et põlwili langeda, milleks ta kaldumust tundis, Morrison oma käe ulatas, mille teine tseremoniaalse innuga pihku haaras, wiisakusõnu pomi-jedes, milledest arusaamadaw olid:

"Tühine asi . . . olen rõõmus . . . teie teenistuses. . ."

"Siiski juhtub imeid," mõtles Morrison, aukartlikust hirmust wallatud. Temale kui ka meile teistele kõigile saartel näis "santlaager Hõhst", kes sarnaneb liiliatele wäljal "kes ei tööta ega ketra", müümise isikuna, keda saatuse raha asjus oleks tülitada wõind. Polnud sugugi imelise Hõhsti Timoris ehk mujal ilmuma näha, kui warblaft teatud filma-pilgul akna serwale lastuma, kuid et tal rahasumma taskus wõis olla, näis arusaamatuna. Niiwõrd arusaamatuna et, kuna nad kahetse jalgteie liiwast tollimaja — sawist üti — poole sammusid, et trahwi äramaksta, Morrison, külm higi otseajisel, seisatas ja kakkewa häälega hüüdis:

"Delge, Hõhst, see pole ometi nali?"

"Nali?"

Hõhsti sinised filmad muutusid pistwaiks, Morrisoni moonutatud näol peatudes.

"Kas wõiksin teada saada, mida sellega mõtlete?" jattas ta küsima wiisakusega.

Morrisonil oli piinlik.

"Wabandage, Hõhst! Näib, nagu oleks Sumal teid wastufena mu palwete saatnud. Kuid ju kolm päewa olen ma poolenisti hull murest ja korruga tuli mul mõte "kui kurat teda saatnud on!"

"Mul pole ühendust kõrgemate wõimudega," ütles Hõhst tagasihoidlikult, oma käiku jattates. "Keegi pole mind saatnud. Suhtusin lihtsalt siia."

"Ei, ei!" hüüdis Morrison. "Ma pole kahtlemata seda teenind, kuid mu palwet on kuulda wõetud. Teat seda. . . Tunnen seda. . . Sest miks muudu lubasite mulle. . .?"

Hõhst langetas päa, nagu weendumuse ees, mida ta ise

jagada ei mõind, kummardades. Kuid oma enese feifu-
kohale truult jäädes, kogeles ta, et sarnases hirmsas loos
loomulik on, et . . .

Siljem päeval, kui trahviraha makstud ja nad wah-
tideft wabastatud purjekal olid, hakkas Morrifon, kes mitte
ainult gentleman, waid ka aus inimene oli, tasumiseft kõne-
lema. Ta oli selle üle, et ta mõimetu oli ka kõige wähe-
matki rahajummat wäljamaksta, täiesti selgusel. Põhjus seifis
osalt asjaoludes, osalt ta temperamendis ja oleks taunis
raske olnud wahet teha, kumma pääle wastutus langes.
Morrifon ise jättis selle mõtte, kõite pihtides. Wäfind imel
füüdistas ta paratamatult:

„Ma ei tea, kuidas seda seletada, kuid ma pole iialgi
mõistnud kofkuhoida. See on nagu needmine; kerkib alati
mõni weffel, mida tasuma peab. . .

Ta ajas käe tasku, et säält saartel nii hästi tuntud
kuuljat taskuraamatut, oma lootuste ebajumalat, otsida ja
ta lehitsef seda palawikuliselt.

„Ja fiiski . . . waadake,“ jatkas ta, „fiin ta on . . .
enam kui wiistuhat dollarit, mis ma wõlgu olen annud.
See on fiiski ka midagi.“

(Järgneb)

Uue-aasta tulekul

Hanns Heinz Ewers

Kunagi elus ei võta ma enam uut-aastat joomisega
vastu. Mulle sai viimaseftki küll, mida kahek-
sateistkümnenda aasta uue-aasta ööl jõin. See
oli Oglethorpe kindluses Georgias.

Vangilaagris on joomiseks vähe võimalusi. Eu-
roopas oli veel kuidagi oli, kus mõne wahisõduriga suh-
teid sai luua, kes mõne napsi toimetas, aga Ameerikas
polnud neil matsidel, kes meid walvasid, endilgi tilka
suhu võtta.

Viistuhat saksa „Prisoners of War'i“ oli Oglet-
horpe vangilaagris, kõigil kuivand ja janused kurgud,
aga mingit ainet ei leidund, millest keeta oleks võind
mõistlikku keelekastet uue-aasta wastuvõtmiseks. Või-
matu seisukord!

Üks P. o. W. 1356 jooksis barakkide vahel ringi.
Ma ei tea, kes ta õieti oli, aga vangilaagris ajas oma-
kasvatatud tomaatidest wiina. Oma märjusest nimetas
ta „kihvtiks“. Ta jooksis pang käes puust majade
vahel poristel tänavatel ja hõiskas: „Kihvti! kihvti!“
Kainena ei näind ma teda kunagi, ja see oli tema
äri juures viisiks, et kui ta ühe napsi müüs, siis teise
ise kaasa jõi. Kõik olid ta ärisõbrad, kuid eesrinnas
ameerika wahisõdurid. Ta teenis kahtlemata selle sol-
kega palju raha.

See asjaolu ei lasknud ühesilmaga leitnant Jen-
ningi öösitigi magada. See veli olnud alguses sea-
karjus ja teenind siis Filippiinidel ühes sõjaväe or-
kestris — löi suurt trummi. Kui Ühisriigid sõja kuu-
lutasid, ülendati teda kohe leitnandiks ja ta allus wa-
hikomando staabile. Eht ameerikalise mõtlemisviisiga
tuli ta kohe otsusele, et kui linnakeses, kus üle viie-

tuhande asuniku, päälegi veel sõjavangid, peaks oma
poe lahti lööma, siis võiks kindlasti hulga raha kokku
ajada. Ja ta tegigi staabiülemale selgeks, et peab
tingimata ühe kasarmupoe avama. See lubati. Nüüd
seisis herra leitnant leti taga ja müüs. Haruldane

Ta jooksis pang käes puust majade vahel poristel tänavatel
ja hõiskas: „Kihvti! kihvti!“

äri: tüür, valgustus, teenimine oli tal tasuta, sest van-
gid, kes teda aitama pidid, olid rõõmsad, et neil mi-
dagi teha oli. Kõike võis leitnant Jenningsi juurest
osta. Tal oli päris korralik kaubamaja. Tal olid
kindlad hinnad, ainult kaupade juures, mis kauem
olid seisnud, võis tingida. Ta sai väga hästi aru, et
äri veel paremini õitseks, kui ta limonadi ja õlletaolise
lahja loksutise asemel ehtsaid alkoholijooke võiks müüa.

P. o. W. 1356 võistlus tegi talle päävalu, ta
pidas seda suureks kahjuks Ameerika rahvale, et saks-
lane siin palju teenis oma joogiga, mida tal omal
poes tagavaraks polnud. Igapäev ostis ta mõned
klaasitäied „kihvti“ ja valas kiuste need kuuma kurja
vandudes maha.

Äkki tuli talle hiilgav mõte, — see oli enne
jõuluid. Ta sõitis Chattonooga'sse, ligemasse linna;
ja kaks päeva hiljem ägasid ta riulilauad toredate
pudelite all. Ta oli kolme sorti kaasa toond: „Witch-
Hazel“, „Bay-Rum“ ja „Westphals Auxiliator“.

„Witch-Hazel“ on lõhnaõli: 62 kraadi alkoholi.
„Bay-Rum“ — pääpesemiseks, sisaldab 74 kraadi, aga
„Westphals Auxiliator“, mida tarvitatakse juuksekasvu
edendamiseks, on 89 kraadi kange. Leti kohale lasi

Nüüd seisis herra leitnant leti taga ja müüs

Siis anti mulle, kui auvõõrale, esimene plekktopsi täis . . .

ta suure plakati kinnitada, kus oli lugeda: Joogid uue-aasta vastuvõtmiseks!

P. o. W. 1356-nda äri neil päevil ei õitsend, ta pidi oma „kihvti“ üksi jooma ja harilikult juba lõuna-

Klaassen andis mulle nii tubli ja hästisihitud müraka, et kõrgele lendasin . . .

paigu koristasid sõbrad ta tänavarentslist ja tirisid barakki oma asemele. Madruste poolt oli esimene tormijooks leitnant Jenningsi patareide päale. Neil oli eesmärgiks 89 kraadiline. Kui „Westhals Auxiliator“ oli läbimüüdnud, asusid topsisõbrad teiste jookide hävitamisele.

„Deutschland'i“ meeskond kutsus mind oma juure uut-aastat vastu võtma; „Levithan“ on selle tore laeva nimi praegu ja kannab lipul taevatähti ja jooni must-valge-punase lipu asemel. Ma läksin umbes kella üheteistkümne paigu nende barakki. Nad ei luband mind minna eesriidega varjatud nurka, kus õeldi keedetavat ehtsat uue-aasta jooki. Siis oli neil ostetud veel pangitais „kihvti“, et selle tomaadiviinaga esialgu tuju teha. Kolm peekri täit pidin ma kohe tühendamata „tere tulemiseks“.

Siis mängisime „kintsukloppimist“ — mina, arusaadav, pidin kõik kaasategema. Kohe, esimesel korral, kui ma laeva puusepa tagumendile virutasin, kukkusin sisse: mees märkas kohe, et see polnud kellegi laevamehe löök, vaid mõne kantselei kirjutaja õrn patsutamine. Ma pidin siis upakili laskuma, oma taguotsa kõrgele ajama ja samuti löögi järele otsustama, kes lõi. Üksteise järele sadas sinna hoope, — ja alati ütlesin lööja nime valesti, sest iga madruse plas-

kutaolises käes on sarnane löögijõud, mis nägemise ja kuulmise võtab ega ole siis enam mingit järelemõtlemisege võimet. Üht nende hulgast siiski tundsin, see oli Klaassen Finkenwårdenist. Tal olid jalad nagu paar jändriku ja allapoole põlvi rippuvad käsivarred lõppesid kühvlitega, sest käelabadeks ei võind neid kuidagi nimetada. Klaassen andis mulle nii tubli ja hästisihitud müraka, et kõrgele lendasin ja ühte sängi kukkusin. Säält röögatasin: „Klaassen!“ ja ta pidi oma tagumiku proovile panema.

Paljut kasu mul sellest polnud — juba minuti kümne pärast oli kord jälle minu käes. Veljed parkisid jälle mu nahka, et ingleid kuulsin taevas laulvat. Kõige parema meelega oleksin ma karjuma pistnud, et ometi kord järele jäetaks, kuid siiski tahtsin suureline olla ja näidata, nagu oleks „kintsukloppimine“ mu kõige armsam mäng maapääl. Ma arvan, poisid jutustavad vist oma laste-laste-lastelegi, kuidas nad mulle sõpruses ja seltsimehelikkuses uue-aasta õil vatti andsid.

Lõpuks pääsin ometi: kell lõi kaksteistkümend. Eesriie tõmmati kõrvale ja nurgas malmahju pääl tuli nähtavale ilmatu suures pangis aurav uue-aasta algus. Ma pidin kõnet pidama — noh, üle kahe minuti see küll ei kestnud. Siis anti mulle, kui auvõõrale, esimene plekktopsi täis, viskasin sellel põhja üles ja, peab ütleva, mis kohe mu nospli kuumaks küttis ning mõjus nagu hoop puuhuluga pähe. Kuidas see laialtkuulus juuksekasvataja „Westphals Auxiliator“ välispidiselt mõjub, seda ma küll ei tea, aga seespidiselt määrades teeb ta hirmsat mürglit ja viskab kogu värgi segamini. Isegi seda ei tea, kas oled siis mees või naine, ainult üht võib kindlasti tõendada, et kogu sisemus põleb varbaotestest päälani.

See kõik ei tähendand midagi — jooma pidin. Esmalt Saksamaa terviseks, siis kõigi merimeeste, siis kodumaal viibivate naiste ja pruutide terviseks — ja ei mõista kõike õeldagi, mille terviseks madrustel on hädatarvilik peekrit tühendada.

Mul pole enam aimugi, kuidas ma oma barakki tagasi sain. Aga seda enam on mul järgmised päevad meeles. Istuda ei saand ma siis üldse, lamasin ainult kõhuli. Ei leidund ka ainumatki inimest, kes natu-

. . . ainult üht võib kindlasti tõendada, et kogu sisemus põleb varba ottestest päälani.

kenegi oleks mu seisukorrast aru saand. Ainukene troost oli, et ega teistelgi Oglethorpe kindluses olijatel käsi paremini käind. See on aga kindel: eluilmaski ei võta ma enam suusisse sarnasel määral õnnesoovi jooki, eriti veel siis, kui neis sisaldub „Westphals Auxiliator'it“.

Ha-ha-haa!

Jack London'i novell

Ta oli rahvuselt šotlane, suur whiskey sõber. Punkt kell kuus hommikul asus ta oma armsama joogi maitsmisele ja jäi kindlate waheaegadega kogu päeva kuni unetunnini, mis tal algas harilikult keskööl. Ta magas ainult viis tundi, kuna ülejäänud üheksateistkümme tundi oli ta alalises ja forrapärases „aurus“. Kahe kuu jooksul, mis ma tema juures Ulong-Atollis¹⁾ olin, ei näind teda lainena üht minutitki. Ta magas nii vähe, et kunagi ei jõudnud end selgeks magada. Pole ma veel senini näind, ega wist näegi, teist temasugust joodikut, kes nii truukindlalt oma elutestest kinni peab.

Ta nimi oli Mac-Ullister. Ta polnud enam noor ega terwiselt just tugew. Käed wärisefid nagu halwatu, mis eriti märgata oli, kui ta whiskeyt klaasi kallas, kusjuures ma aga kordagi ei näind teda tilgakestki maha läigitawat. Ta elas Melaneesias kakskümmend kaheksa aastat ja oli nii harjund selle kolkaeluga jää ilmaweerel, et isegi kõneles mingit barbaarset murrakut, mida kutsutakse „inglise rannakeeleks“. Tema keeles ütelus „päike, kes mineb üles“ pidi tähendama päikese tõusu; „kõht, kes minu, mineb wähe-wähe ringi“ — tähendas, et tal kõht walutab. Ta oli wäike kõhetu mehike, üleni pruuniks kõrbend mitte ainult seespoolt, waid välispidigi kõrwetawast piiritusest ja sama kõrwetawast troopika päikesest. Ta oli kui leige liikuw tuhahunnik, kes kõndides taarus siia-sinna nagu automaat. Tugewam tuulehoog oleks wõind ta kergesti küljeli paisata. Ta kaalus kõigest üheksakümmend naela.

Tema wälise kiburfuse juures pidi tõesti imestama, millise energiaga ta Ulong-Atolli walitses. Ulong-Atoll oli ümbermõddult sadanelikümmend miili, kus elutses kuustuhat polineeslast — kõik nagu walitud terwed ja tugewad inimesed, igauks neist jalga kuus pikk ja tublisti oma kaksjada naela raske. Ulongilt ligemale mandrile oli kaksjada wiiskümmend miili. Raks korda aastas tuli siia kahemastiline weopurjekas kookuspähklaid wiima. Minuke walge Ulongil oli Mac-Ullister, wäikekaupmees ja parandamatu joodik; tema walitses oma raudse käega kogu Ulongi ja selle kumetuhandelist metsrahwaste hulka. Kui ta ütles neile „tulge“, nad tulid, „minge“ — kõik läksid. Kunagi ei olnud neil talle ühtki nõudmist ja allusid sõnalasumata. Mac-Ullisteri eriliseks omaduseks, pääle joomise, oli tülinorimine, mis iga elatand šotlase iseloomustaw tunnus; ja see omadus sundis ta alati atolli elanikkude isiklikkudesse asjadesse segama. Kui nende pääliku Mugu tütar tahtis mehele minna Hanale, kes atolli teises otsas elas, ja oma isaltki nõusoleku selleks sai; Mac-Ullister aga ütles siin „ei“, ja pulm jäi pidamata. Tahtis suguwõja päälit ülempreestrit laguu-

niist¹⁾ ühe saarekese osta, — Mac-Ullister ütles „ei“. Päälit wõlgnes kompaaniale 180.000 kookuspähklat, ja kuni täielise wõla tasumiseni ei tohtind ta ühtki pähklat kõrwale toimetada.

Kõige selle juures wihtas suguwõja päälit ühes oma rahwaga jūdame põhjast Mac-Ullisteri. Kõrd kogusid nad kõik koftu, preestriga eesotsas, ja kolm kuud järjest palusid nad jumalatele talle surma. Wõiduse abil saatsid nad ta wastu kõige wihasemad kiradid, aga alaliselt purjus šotlasele oli farnaste asjadega raske ligi pääseda, jeepärast polnud sel mingit mõju. Siis korjasid metslased ta huuli puutund toiduraasufesi, tühja whiskey pudeli, kookuspähkla koore, millest ta joond, koguni mõne ta süljepartšaka, ja tegid nende asjadega igajugu nõidustikke. Kõik oli asjata. Mac-Ullister elas endiselt ja tegutses. Termis oli tal hää. Ei tunnud ta palawikku, polnud kõha ega nohu, kunagi ei põbend disenteeriat, ei nähtud temal wähematti külgehaikawat nahahaigust, millest ei suutnud isegi mustad, weel wähem walged, selles kliimas end kaitsta. Ta oli nähtawasti, seewõrd piiritusega imbund, et piisielukad ta organismiga koftu puutudes kohe häwinesid. Ma kujutasin enesele elawalt ette, kuidas need õnnetumad piisielukased meelemärgusetalt maa pääle sadasid mikrooskoopilise tolmuhõlmna, kui sattusid ta keha piirituseauru piirkonda, aga ta ise muudku jäi oma whiskeyt ja elas endiselt.

Wind pani see äärmiselt imestama ega suutnud aru saada, kuidas need kuustuhat elanikku kannatawad selle wiletsa kibura tiiramini surwet. Kõike arwesse wõttes, oleks ta juba ammu pidand enneaegse surma leidma. Kohalik rahwas oli ju õige upjakas ja sõjakas — täeline wastand alandlikkudele melaneeslastele. Soudade päästites ja jalutsites suured suruauad oli näha endise werejanulise suguharu tunnuseid — walaskalaraswa sulatamise potte, wanu roostetand täake ja pistodasid, waff polte, tüüri konksusid, wiskodasid, telliskitwe, mis wõisid siia sattuda ainult walaskalapüüdjate laewadelt, tihti leidus wanu hispaania rahasid XVII aastajajast, mis tõendasid, et esimesed merimehed, kes siia sattusid, olid hispaanlased.

Üks laew teise järele leidis Ulongis oma saatusliku otša. Ligi kolmkümmend aastat tagasi tapeti siin walaskalapüüdjate laewa „Blennerdeli“ meeskond, kes laaguuni tulid laewa parandama. Samal wiisil hukkus „Sasquete“ meeskond, kes kauples sandalipunga. Siis, jama saatus tabas ka prantsuse purjekat „Doulon'i“, sattudes atolli läheduses tuulewaikusse, mille saarlased pääle ägeda wõitluse wedasid Lipawe wäina leetseljaku, kusjuures kaptenil ja falgakesel madrustest õnnestus fõudepaadil pääseda. Kõik need on ajaloolised andmed South Pacific Sailing Direc-

1) Atoll — rōngataoline korallisaar. Tõlk. täh.

1) Sõrm atolli keskel, harilikult raamitud kõrgete palmidega. Tõlk. täh.

Pärismaalaste lanljanna Mekeost,
Uus-Guineas

Pääkate koosneb toredatest lilledest. Ninailus-
tusi tarvitatakse tähtsamate sündmuste puhul

da jardi eemal, meie selja taga üle palmidega tipitud liivariba mühas meri lõhtudes laineid vastu rahurägastikku. Kuumus oli väljakannatamatu. See paik oli lõuna-laiuse neljanda kraadi all ja päike seisis meil just päade kohal. Õhus polnud vähematti tuuledõhtu. Lõuna-ida mussoon lõppis enneaegu ja põhja-ida poolt polnud veel aland.

"Ah, nende tantšud pole penilegi vaatamisväärtd," ütles Mac-Ullister.

Uusi seisis selles, et ma täitja juhustlikult tähendasin talle, et polineesia tantšud on ilusamad papuaaaside omast, millega Mac-Ullister peri polnud, pääasjalikult temale loomumomase jonnakuje tõttu. Ma waikisin. Oli ka liiga kuum, et alustada waielust, ja ma polnud ka kunagi näinud ulongalaste tantšu.

"Ma tõendan oma wäidet," lihas ta ja kutsus Uus-Gannoverist pärit mustanahalise, kes ta juures oli kofats.

"Ei, fina räägib päälituga: teda tulema mina."

Neeger täitis käsu ja kohe ilmus meie ette ärvitatud pääminister pomisedes wabandusi. Selgus, et päälit magab ega teda tohi segada.

"Päälit norstab raskest unes," lõpetas ta oma kõne.

Meid sõnu kuuldes läks Mac-Ullister tuliwihafeks, nii et pääminister jalamaid pistis jooksma ja tuli peatselt tagasi seltsis päälituga. Neist oli tore paar, eriti päälit, kes oli tublisti kuus jalga ja kolm tolli pikk. Ta näojoontes leidus kofkailu jälgi, milliseid tihti leidub Põhja-Ameerika indiaanlaste juures. Tal olid kõik omadused, et auga wõis kanda päälitu kõrget seisuft. Mac-Ullister käskis oma ette lasta tulla kohe katsjada paremat tantšijat — mehi ja naisi. Mac-Ullisteri käsku kuuldes, lõid ta filmad leegitfema, aga ta hoidis end rahulikuna ja talitas käsu järele. Külast tuli katsjada paremat tantšijat. Ja nad hüplefid tublisti kaks tundi kõrwetawa päikese all ja ta kihutas nad siis sajatades ja pilgates minema. Arusaadam, et metslastel polnud tema wastu vähematti poolehoidu, kuid kangekaelsel shotlafel ei läind see vähematti lorda. Metslaste orjalit alandlikkus ja sõnakaulmine jätsid rõhuwa mulje. Kuida see wõis nii olla? Milles on selle saladus? Ajajookful huwitas mind ifka enam

tory lehefõlgedelt leida. Ma sain pärast kuulda weel üht sündmustikku faare-elust, mis jenini kufalgi pole üleskirjutatud ja mida fiin tahangi jutustada. Raua murdsin pääd selle üle, milline põrgu wõim see peaks küll olema, mis sunnib kuituhat tugewat ja sõjakat metslast kannatama ühe poolearuga, alati purjus shotlase ifke all.

Ühel palawal päewal istufime Mac-Ullisteriga rõdul ja waatufime laguuni ime-
list wärwide mängu. Mõni-

ja enam see küsimus. Mlati nägin ta wõimu uusi tõendusi, aga kuidagi ei saand selle saladuse jälgile.

Kord jutu sees ütlesin talle, et mul korda ei läind kaht toredat apelfiiniwäerwi konnakarpi osta, millede eest mina palkufin katsjada pakki tubakat, kuna nende omanik nõudis kolmsjada. Seda kuuldes lasi kohe Mac-Ullister selle mustanahalise oma juure kutsuda, wõttis temalt konnakarbid ja andis mulle, kästides nende eest ainult wiiskümmend pakki tubakat maksta. Mustanahaline wõttis tubaka wastu ja oli nähtawasti weel rõõmus, et nii hõlpsasti pääfisis. Ma otufustafin edaspidi wähem lobifeda. Uga fiiski ei saand ma Mac-Ullisteri walituswõimu saladust kätte. Ma läffin kofuni nii kaugele, et küfifin temalt enefelt selle üle, ta aga pigistas ühe filma finni, waatas teisega mulle kawatalt otja ja imes endifelt oma whiskyt.

Kord õhtul õngitfegin Öttiga laguunis katu, — jama mustanahalisega, fellelt sain konnakarbid. Lõndfin talle salamahti weel poolteistjada pakki tubakat, misläbi jäi ta mu wastu ifka enam aupakkumaks, peaaegu lapselikuks, mis wäga wõõrastaw paistis, sest ta oli minust wähemalt poole wanem.

"Miks te kõik Mac-Ullisteri wastu nii orjalitud olete?" küfifin ma. "Teie ju whiskate teda, aga kardate nähtawasti. Mikspärast? Ta on ju ükfi, kuna teid palju on. Teil oleks ju kerge temast lahti saada."

"Kui temasse puutume, käib meie käfi halvasti."

"Eiis tapke ta. Olete ju waremgi küllalt walgeid tapnud. Miks te teda kardate?"

"Ja tõsi küll! Oleme palju walgeid inimesi tapnud," wastas mustmees. "Sellest on palju aega tagasi, olin fiis weel päris poisike, peatus meie kaldal wastu lahtift merd üks laew. Meie istufime pcatidesje ja tungifime sellele kallale. Wõitlus oli äge. Walged hakkafid lastma, mis meid põrmugi ei heidutand. Meie ronifime laewalaele ja wõfime selle omale. Meid oli õige palju — inimeft wiisjada. Peaaegu kõik walged tapfime maha. Jäi ellu ainult wiiskuus inimeft, nende hulgas ka üks walge Mary¹). Nad lasid ruttu päästapaadi wette ja läffid kõik sinna fisse, nende hulgas ka walge Mary. Ruttu hakkafid nad laewast cemale sõudma. Seda nähes wiskas mu isa, kes oli hirmus tugew mees, oma oda paadi fihis. Oda sattus otje walgesje Marysse ja tungis läbi tema kehja. Ja walge Mary suri. Meie ei karda midagi," lõpetas mustanahaline uhkelt.

Wana Ötti hooplemine tõufis kõrgema kraadini ja äffi tõmbas ta ümbert oma "lawa-lawa" ja näitas mulle märki, mis oli kahtlemata püssikuuli jälg. Enne kui ma jõudfin talle midagi wastata, kadus ta õngenõör otjani wee alla. Ta haaras selle järele ja tahtis wälja tõmmata, kuid selgus, et kala oli wee all edasi minnes forallirinnatu taha end finni mäsfind. Ta heitis minu kui süüdlase pääle pahase pilgu selle aparduse puhul, hüppas wette ja ujus wee alla feda lahti päästma. Sügawus oli fiin sülda kümme. Ma waatafin üle paadiperwe ja jälgifin ta liigutusi mees kuni ta kadus sügawusse. Kümme sülda — tervelt kuuskümmend jalga — oli temafugufele wanamehele tühine asi wõrvelde õnge wäartuuga. Minuti wiie pärast, nagu mulle näitus, kuid tõepoolest ei wõind see küll üle ühe minuti kesta, ilmus ta weepinnale ja wiskas paati ühe kümne-naelalise turjakala. Öng oli terve ja seifis kõwasti kala kurgus.

"See wõib olla küll tõsi, et teie warem kedagi ei kartnud, aga nüüd tunnete Mac-Ullisteri ees kahtlemata hirmu," jatkafin ma katkestatud juttu.

"Sah, eks ta ole!" ütles ta farnasel toonil, kui enam ei taheta jutuaJamist jatkata. Ja poole tunni jookful õngit-

1) Mary — nii nimetawad neegrid iga walget naisterahwast. Tõst. täp.

seime sõnalausemata igauks oma ette. Siis hakkasid wäikesed haikalad õngefid näkima ja wiisid meilt kummaltki ühe õnge, jäime ootama kuni nende partu mööda läks.

„Jutustan teile selle loo,“ hakkas Otti ootamatult kõnelema, „ja teile peats siis selge olema meie praegune hirm.“

Ma panin piibu suitsema ja jäin ootama. Loo, mille Otti jutustas oma imewildakal murrakul, panen siin kirja harilikus keeles. Mis aga puutub jutustuse iseloomu, püüan, niipalju kui see võimalik, alal hoida kõiki neid isäraldusi, nagu Otti suust kuulsin.

„Pääle selle sündmuse olime õige suurelised,“ algas Otti. „Olime ennemgi walgete inimestega tülitfend, kes mehel elawad ja alati wõitjateks jäänd. Dõsi küll, meiegi pool oli kaotusi, mis näis aga tühistena selle saagikülluse juures, mida wõidetud walgete laewadel leidfime. Aga ühetorra, aastat kakskümmend, aga wõib olla ka kakskümmendwiis tagasi, tuli läbi wäina laguuni üks purjek. See oli suur, kolmemastiline purjelaew. Sääli oli wiis walget ja umbes nelikümmend musta Uus-Guineast ja Uus-Britanniast. Laew tuli siia selleks, et kalda lähedal kalu püüda. Purjek pandi laguunis Paolo kohal ankrusse, ja ta paadid walguisid igale poole laiali, inimesed asusid kaldale laagrisse ja hakkasid kalu püüdma. Nii olid inimesed kõik laiali. Keed, kes kaldal olid, olid oma laewast, mis Paolo juures seifis, wiiskümmend miili eemal, kuna teised olid weel kaugemal.“

„Meie päälit ja ülemad kogusid nõupidamisele, kuna mina sõudsin kogu päewa ja õhtu paadiga laguunis, et wiia Paolo elanikkudele päälitu käsu hommikul kalapüüdjatele kallale tungida ja laewa ülewõtta. Laewal oli kaks walget, kapteni abi, ja pooltofinat musti madrusuid. Kapteni ja kolm musta saime kaldal kätte ja tapfime, kusjuures kapten tappis oma kahest revolwrist kahetja meie meest. Meie pidime ainult käitfisi wõitlema.“

„Selle lahingu müra kostus laewale ja kapteni abi sai kohe aru, mis kaldal sündis. Ta laadis kohe toidumoonna, wett ja purjed ühte wäikesesse paati, mis oli nii wäike — mitte üle kaheteistkümmne jala pikk. Meie tormafime tuhandedpäälise salgaga laewale kallale, kogu laguun kubises meie paatidest. Meie puhufime suurtesse tigufarpi-desse, laulime sõjalaule ja tegime aerudega kola wästu endi paadifülgi pekstes. Mis võimalusi wõis olla ühel walgel ja kolmel mustal meie wästu? Wähemaidki, mitte kõige-wähemaidki. Ja kapteni abi ise teadis seda ka väga hästi.“

„Aga walged on päris kuradid. Ma olen palju neid näind ja alles nüüd, wanas eas, sain aru, miks walged kõik merede saared endi kätte on ahmitfend. See on selle-pärast, et nad on kuradid. Wõtame näiteks kas wõi teid. Teie olete alles peaaegu poisike ja sugugi ei tunne weel elu. Ma jutustan teile igapäew palju asju, mida te ei tea. Kui ma alles laps olin, tundsin kalu ja nende eluwõise märkfa paremini teist. Nüüd olen ma wana, aga wõin laguuni põhja lastuda, kuna teie seda ei suuda. Milleks teie kõlbate? Kunagi pole ma teid lahingus näind, aga fiiski tean, et farnanete oma wendadele ja wõitlete nagu kurat ise. Aga samal ajal olete päris rumal, ja selles oletegi oma wendade farnane. Teid wõidetakse ja te ise ei teagi sellest. Teie wõitlete, kuni langete furnuna, ja fiis on juba hilja sellest aru saada, et wõidetud olete.“

„Aga nüüd kuulge, mida see kapteni abi tegi. Kui meie tema kallale tormafime endi lugematu paatidega puhudes tigufarpidesse, tema sõudis oma kolme mustaga piisikeses paadis purjekast eemale ja otse wäina poole, tähendab, ta näitas meile jälle oma rumalust, sest ükski mõtleja inimene ei julgeks farnasel paadikesel lahtisele merele sõita. Selle paadikesse weer ulatas waewalt neli jalga kõrgemale weepinda. Teda läks tagaajama kakskümmend meie paati kahet-

faja noore sõjamehega. Tema seifis paadis piissti, piisf käes, ja wahetpidamata paugutas. Ta oli halb lastja, aga fiiski, kui lähemale jõudfime, said paljud furma ja haawata. Kuid wõidulootusi tal fiiski polnud.“

„Kui oli selgesti meeles, et kogu aja suitsetas ta sigarit. Kui meie olime juba kõigest nelikümmend jalga temast eemal, pani ta piisfi kõrwale, süütas sigari otsast dünamiidi pulgakese ja wiskas selle meie pääle. Siis süütas ta weel ühe ja weel ühe, ja weel — ja hakkas ruttu-ruttu neid üks-teije järele meie sekka loopima. Nüüd tean, et ta wist hamustas süütenõõri otsast tüki ja pani sinna ajemele tule-tiku pääd, millest süütenõõrid nii ruttu põlema hakkasid. Ka süütenõõrid olid imelihikesed. Wõned dünamiitpadrunid lõhkesid õhus, aga enamik neist tegi oma hirmsa töw meie paadidesse kuffudes. Ja igaford, kui farnane padrun paadis lõhkes, muutus see pilbasteks. Kahetkümmest paadist said pooled otfa. Seda nähes pöörasid teised tagasi ja põgenesid. Siis kuulduf kapteni abi suust meie poole hirmus hüüd: „Ha=ha=haa!“ Ja hakkas uuesti piisfist lastma, ja põgenemisel sai meid palju furma. Mustad madrused sõudfifid wahetpidamata. Teie isegi näete, et see kapteni abi oli päris kurat.“

„Aga see polnud weel kõif. Enne, kui ta purjekast lahkus, kogus kõik dünamiidi ja piisfirohu tagawarad ühte hunnikusse ja süütas põlema. Purjekas lendas õhtu ja ühes sellega ka mitufada meie meest. Nii kaotafime terve saagi täielikult, mille pärast wõitlust alustafime, ja pääle selle weel hulga wendi furnutena. Nüüdki weel, nähes halbu unenägusid, kuulen kapteni abi mürisemat naeru: „Sa=ha=haa!“ Kõif teised kaldal laagris olijad tapfime maha.“

„Kapteni abi sõitis oma paadikesega lahtisele merele ja meie olime kindlad, et ta sääli oma otfa leiab, sest farnane pähklafoor nelja inimefega ei wõi ju okeani lainetele wästu panna.“

„Läks kuu aega mööda.“

Vaieki, Uus-Guinea pärismaalane
kesk suurepäraseid lilli, mille õied läbimõõdult kuni 14 tolli

„Ühel hommikul sõitis väina purjekas ja heitis küla ees ankrusse. Päälik ja ülemad kogusid jälle nõupidamisele ja otsustasid kahe-kolme päeva pärast purjekale kallale tungida. Aga seni, nagu meil ikka kombeks on sõprusidemeid luua, sõitsime paatides purjeka juure viies külalastele kopra, kanu ja pörsaid. Kui meie oma paatides purjeka külje alla jõudsim, hakkasid laewalael olewad walged meid püüsi-dest lastma. Siin nägin ma jälle sama kapteni abi, kes siis abitumas paatides merele läks. Meid nähes kuulus jälle ta: „Ha-ha-haa!“

„Samal päewal lasid nad kolm walgetega täidetud paati kaldale. Nad läksid läbi küla, lasid maha iga kätte-juhtuwa musta. Nad tapsid ka kõik kodulinnud ja sead. Meie, pääsejad, põgenesime paatidel laguunile. Tagasi waabates nägime endi majad kõik leekides olewat. Hiljem tuli palju hulga paate Nihiist, küla põhja-idapoolses atolli ofas samanimelise väina lähedal. Meis oli elanikkude riis-med sellest külast, mida samal kombel teine, wähe hiljem Nihi väina kaudu laguuni sisjõeditnud purjekas põlema pistnud.

„Dõpimedust kasutades jõudsim meie lääne poole Paolo sühis ja kuulsime õõ waikusel naiste nutukisa ning sottusime põgenejate paatide kerdu. See oli kõik, mis Paolost järele jäänd ja mis ka tufahunnikuts oli tehtud, sest Paolo väina kaudu oli kolmas purjekas laguuni tulnud ja tegi sääl oma hirmsa teo. Lugu seisis selles, et see kapteni abi ja ta mustad ei mõtelnudki tol korral uppuda. Ta jõudis Salo-moni Saartele ja teatas sääl oma wendadele, millist kurja meie Ulongis tegime. Ja siis ta walged wennad ütlesid talle, et tulewad ja karistawad meid. Ja nad tulidki kol-mel purjekal ja tegid meie kolm küla maatasa.

„Mis meil nüüd teha jäi? Hommikule tulekul ajasid meid kaks purjekat taga ja lasid mitukümmend paati põhja. Püüstragin ei waikind minutikski. Meie walgusime igaske kanti laiali, nagu lendawate kalade kari. Meid oli nii palju, et põgenesime igale poole wäikestele saaretestele, mis atolli läheduses leidusid.

„Siis hakkasid purjekad meid laguuni mööda taga ajama. Dõsel weel kuidagi pääsime nende küüpsist, aga järg-misel, teisel ja kolmandal päewal, tulid purjekad tagasi ja kihutasid meid teise laguuni otša. Meie ei hakand enam endi furnuid lugemagi. Digust wõlida, meid oli küll palju, neid wähe. Aga mida wõisime teha? Mina olin ühes kahetunnest paadis, kus asusid mehed, kes surma ei kartnud. Meie tungisime kõige wäiksemale purjekale kallale. Nad lasid meist paljud maha, pildusid dünamiiti paatidesse ja kui dünamiit lõppis, kallastid meile keewa wett kaela. Püüsid aga paukusid wahetpidamata ega waikind minutikski. Neil meist, kelle paadid purustati ja ujudes püüsid põgeneda, lasti kulle läbi. Aga kapteni abi tantsis kajuti katusel ja mõirgas: „Ha-ha-haa!“

„Kõik majad wiimse onnini kõige wäiksemalgi saare-kefel põletati maani maha. Nad ei jätanud ellu ei ainumast kana ega ühtki pörsast. Meie kaenud olid furnukehasid täis aetud wõi lihtsalt korallirantusid sisse loobitud kuni meereni. Enne nende purjekate tulekut oli meid Ulongis kakskümmend wiis tuhat inimest. Siis jäi meid kolku wiis tuhat, aga pääle purjekate aramineku, ainult kolm tuhat.

„Wiimaks tüdinesid purjekad meid siia-sinna laguuni mööda tagaajamast. Siis läksid põhja-idasse Nihi alla. Sinna jõudes kihutasid nad meid säält läände. Dõsiti moodustasid nad kolmest purjekast ja üheksast paadist wal-weahelikku, mis ulatas ühest laguuni äärest teise ega annud meile wähematki wõimalust säält läbi pääseda.

„Walged ei saand niiwiiši kana talitada ainult sellepärast, et laguunil olid piirid; ja lõppude lõpuks kõik, kes meist ellu olid jäänd, kogusid endid atolli lääne ofa kõige wiimasele liwarinnakule. Selle rinnaku taga oli lah-

tine meri. Meid kogus siia hunnikusse kümmetuhat inimest, ja katšime selle rinnaku ühest laguuni äärest kuni merelaine wahutawa piirini. Si saand maha pikaligi heita: polnud ruumi. Meie seisime külg külje, õlg õla wastu. Nad hoidsid meid selles olekus kaks päewa, ja tihti ronis see kapteni abi mastifillale, hirtwitas meid ja karjus: „Ha-ha-haa!“ Wiimaks needsim selle päewa, mil nõuks wõtsime teda ja ta purjekat rüüstata. Meil polnud süüa, ja kaks päewa ja kaks ööd seisime püsti jala pääl. Meie ümber suri lapsi ja rauku, haawatuid ja hädiseid nagu putukaid. Aga kõige hullem oli see, et meie ei saand kõrwetama päikese all, mis küpsetas meid kaks pikka päewa, endi janu kustuta-da. Palju mehi ja naisi suruti merde ja uppusid; lained loopisid nende furnukehad tagasi kaldale. Siis tuli kähiseid nagu pilwi. Mõned meestest ujusid purjekate poole, teda koha maha lasti. Aga meie, ellujääjad, kahetsesime wäga endi ahnust, mis sundis meid minema walgete kolmemastilist purjekat rüüsuma.

„Kolmanda päewa hommikul jõudsid wäikeses lootšikus meie juure kõige kolme purjeka kaptenid ja see kapteni abi. Püüsid ja rewolvrid käes tulid nad meiega läbirääkima. Nad ütlesid meie tapmise lõpetawat sellepärast, et see neid hirmsasti ära tüütand. Meie wastasime omalt poolt, et wäga kahetsime, edaspidi ilmaški enam walgetesse ei puutu ja riputasime sõnakulmise täheks endile liiwa pähe. Aga kõik naised ja lapsed tõstsid sarnase kõrwulufustawa nutukisa wett paludes, et wõimatu oli kõneleda. Siis wõlida meile, millega meid karistataks. Meie pidime kõik kolm purjekat täitma kopra ja konnakarpidega. Meie lubasime, sellepä-rast et wett tahtsim ega meeolu oli wäga rufum, ja aru saime, et walgetega sõdides oleme nagu wäikesed lapsed, sest walged wõitlewad nagu kuradid. Kui läbirääkimised lõppesid, tõusis kapteni abi püsti, hakkas jälle naerma ja kuulus see neetud: „Ha-ha-haa!“ Ja siis läksime oma lootšikutega wett otsima.

„Mitte pikka nädalat tegime tööd otsides konnakarpe, kookuspähklaid, ja walmistades pähklatest kopra. Kogu selle aja, kui meie hääks tegime oma kuritegu, tõusid wõd ja päewad kõigi Ulongi saarte kõikidelt randadelt päikese poole tihedad suitusambad: walged põletasid weel needki riismed, mis kuidagi püüsi jäänd. Need hirmu ja surma päewad raiusid meie ajudesse igawese teadmise, et walgeid õrritada on wäga ja wäga kardetaw ja et meie edaspidi kunagi mõttesegi ei wõta neid milgi moel haawata.

„Kui laewad kopra ja konnakarpe täis said, aga meie kookuspalmid pähklatest päris lagedaks jäid, siis kutsusid kolm kaptenit ja see kapteni abi meid oma juure ja teatasid järgmist: nad on wäga rõõmsad selle üle, et meie sarnase õppetunni saime, ja meie kinnitasime jälle kümnetuhandendat korda, et kahetsime ega edaspidi ilmaški niiwiiši ei tee. Selle märgiks puistatime endile jälle liiwa päälale. Siis ütlesid kaptenid, et töotusele waatamata — enam ilmaški walgetesse puutuda, otsustasid nad Saatana meie sekka jätta, kes alati meile meele tuletats seda lubadust, kui meil kiusatus tuleb walget wõrgutada. Siis naeris see kapteni abi meid wiimast korda ja kõikide kõrwu kostis üdini tungiw: „Ha-ha-haa!“ Pärast seda jaasid nad endi laewadelt kuus meie meest randa, keda juba ammugi surmalasteks pidasime. Laewadele tõmmati purjed ülles ja sõitsid läbi väina Salomoni Saarte sühis minema.

„Kuus maalelastut tõidki selle Saatana kaasa, kelle saatid meile kaptenid.“

„Ja siis laguneski teie seas Suur Saiigus,“ ütlesin ma ta jutu wahel, juba arwates, milles asi seisis: laewadel mõllasid rõuged, ja kuuele wangile oldi meelega selle hai-guse idud külge pandud.

„Ja, Suur Saiigus,“ jatkas Dtti.

Elukinnitusviisid ja tähtsus

Inimsoo kultuuri pütud on taltsutamata looduse jõudude vastu mõjuvat kaitset leida, neid inimese tahtmise alla painutada, et lõpuks neid inimsoo kasuks tööle panna ja nende üle valitseda. Nõnda on korda läind tule ja vee määratuid jõudusi inimeste teenistusse panna, on ka võimalikuks saand elektri jõudu, mis kaua kättesaamata oli, inimese võimusesse saada. Täna on need jõud sõnakuulelikud inimestele, kuid ainult vastu tahtmist kannavad nad neile sunduslikult päalepandut koormat, läheb aga neil korda ahelaid katkestada, siis hävitavad nad ka inimeste töö.

Kõige edu päale vaatamata ei ole tehnikal senini korda läind neid võimalusi kõrvaldada. Kinnitussõtte teostamine võimaldab ometi seda, et üksiku kodaniku või perekonna majanduslik kokkuvarisemine ei sünni pimedada juhuse tõttu või ootamata surma läbi. Ka asub kindlusetale oleku asemele kindluse tunne.

Kinnitussõtte kroonib tingimata elukinnitus, sest et ta niisuguse sündmuse kallale on julgend asuda, kui inimese surm, mis mõõdapäsemata, kuna teiste kinnitusharude sisuks on juhus, mis kunagi ettetulla võib. Elukinnituse juures tekib ainult küsimus „millal“, mitte aga „kas“, mis suremüstabelite aluseks. Ometi on ka siin teenäitajaks suurte arvude säädus, mis end teaduse päale toetab.

Kõige lihtsam ja sellepärast ka kõige vanem elukinnitussõtte on puhtsurmajuhuse kinnitus. Siin tuleb kinnitatu kapital väljamaksmisele kinnitatu surma järele, kuna aga preemiat maksetakse kas selle aasta lõpuni, mil kinnitatu sureb ehk kokkulepitud arv aastaid. Nüüd toimetakse seda puhtsurmajuhuse kinnitust suuremate kinnitussõtte poolt¹⁾, nii et kinnitatu kapital kinnitatu enesele väljamaksetakse, kui ta 90. eluaastal veel surnud ei ole.

Sarnane kinnitussõtte on soovida nende isikutele, kes võimalikult odava preemia eest võimalikult suure summa kinnitada tahavad. Isikud, kellel mingisugust varandust ei ole, kellele aga hää sissetulek ja kes oma sissetuleku suurenemisega arvestavad, tähendab — noored, edasipütüdjad, ettevõtlikud inimesed, algavad sarnase puhtsurmajuhuse

kinnitusega, et oma perekonda kindlustada selle ainsama tõkke vastu, mis neil eluteel ees, s. o. surma vastu. Mida nooremalt keegi ennast kinnitab, seda odavam on kinnitus, seda suurem on see kaitse, mida nad oma omaksetele muretseda võivad.

Kuigi puhtelukinnitus kõige paremaks abinõuks kinnitatu perekonna vaesusse langemise vastu on, mis perekonna toija enneaegse surma läbi tuleb, ometi võib ehk sellele kinnitussõttele seda etteheidet teha, et ta ainult perekonna eest hoolitsev, mitte aga vanaduse kindlustus ei ole. Ka on kinnitustehnika oma edenemise käigus selle vastu abinõu leidnud seeläbi, et ta uue kinnitussõtte sisse säadis, ja nimelt kapitali kinnituse surma ja üleelamise juhuseks ehk nõndanimetatud segakinnituse. Kinnitatu kapital tuleb väljamaksmisele kinnitatu surma korral, ehk jälle kokkulepitud aastate järele (15, 20, 25 j. n. e.), preemiat maksetakse kõige hiljemini kuni kinnitustähtaja lõpuni, kui aga kinnitatu enne seda tähtaega ära sureb, siis ainult selle kinnitussõtte lõpuni, millal kinnitatu suri.

Segakinnitustel on puhtelukinnitusega võrreldes see paremus, et kinnitatu kapital kinnitatu enesele kasuks langeb, kui ta määratud tähtajani elab, võrreldes hoiukassaga aga see, et omaksed enneaegse surma korral terve kinnitatu kapitali väljamakstud saavad.

Seda kinnitussõtte võib kõikidele soovitada, kogunisti mõõdapäsemata tarvilik on ta nende, kellele küll hää sissetulek, aga sellega arvestama peavad, et see sissetulek vanaduse tulekul pikkamööda vähemaks jääb. Segakinnitus on kohane iseäraldi ametnikkudele ja igasugustele teenijatele, kes vanaduse tõttu kas väikese pensiooniga elama peavad, ehk ametist vabastatult kogunisti ilma sissetulekuta jäävad. Ka põllumehele on ta kõige otstarbekohasem. Sureb ta, siis on kohe sula kapital käepärast, et kõikisuguseid kohustusi õiendada, mis surma läbi tekkind, nagu päranduse-maks, väljamakstud sugulastele j. n. e. Saab ta aga vanaks, siis võib ta rahulikult oma vanu päevi maitsetada ja oma majapidamist oma pojale edasi anda, ilma et oma lastele koormaks oleks.

Moodne elukinnitustehnika ei piirdu iseenesest mõista nende väheste lihtsate kinnitussõtteidega. On veel mitmesuguseid kombinatsioone olemas, et praeguse elu mitmesugustele nõuetele vastata. Näiteks võiks võtta kinnitust 2 elu päale, mis 2 kaupmeest sõlmind on. Kui üks nendest sureb, saab teine kinnitatu summa, mis talle tema kompanjoni surma läbi kaduma läind töõjõudu teataval määral tasub. Niisugust kinnitust võib ka ühendada kinnitusega üleelamise päale. Kui siis, endise näite juure jäädes, mõlemad kaupmehed teatava ajani elama peaksid, saaksid nad ise kinnitatu kapitali kätte.

Iseenesest mõista ei ole võimalik lühidas artiklis kõikisuguseid elukinnitussõtte põhjalikult käsitada¹⁾.

Iseäraldi tuleks aga rõhutada seda asjaolu, et nüüd ajal elukinnitus, tema igakülgse arenemise tõttu, igale ühele ja kõikisugustele oludele vastavatel tingimustel kättesaadav on.

Surm on iseenesest mõistetav, samuti peaks ka elukinnitus iseenesest mõistetav olema. Dr. H. L.

¹⁾ Huvitatule oleks sellepärast soovitada pöörduda ligemate kinnitussõtte, maksude kui ka kinnitussõtte teadusaamise otstarbel Eestimaa Kinnitus A.-S. „EKA“ poole, Tallinn, Pikk tän. № 6, tel 12-59 ja 22-14. Selts annab igal ajal parema meelega teateid. Edasijõudva kinnitustehnika tõttu võib nüüd „EKA“S“ elukinnitust sõlmida kuni 1000 kuld-krooni päale ilma arstliku järelvaatusega.

1) samuti ka kinnitussõtte „EKA“ poolt, Tallinnas, Pikk tän. 6.

„Sõdur“

Suur laulupidu Tallinnas suvel 1923

Foto Akel

„Красноармеец“ järele kujutab see pilt kommunistide suurepärasest miitingut. Võime arvata, et teiseidki pildid järgmisel lhk. on Vene punasõdur ja tööliste tüssamiseks kusagilt näpatud.

Meie laulupidu 1923 — Eesti vabariigi kukutajate miiting

*Пролетарии
всех стран,
соединяйтесь!*

Тов. Зиновьев — вожь Коммунистического Интернационала. На снимках изображены толпы рабочих и крестьян разных стран, призывающих во время своих шествий и собраний к свержению капиталистов и образованию, по нашему примеру, Советских Республик.

Vene Nõukogude riigi punaväe ametlikus ajakirjas „Красноармеец“ nr. 61 lhk 21 (juuli 1924) ilmus sinjuures olev pilt, kus sm. Si-
novjevi tagarõhjal kujutatakse III Internatsionaali võitu välis-
mail. Muidugi on tähendamata jäetud, kus mingi neist miitingu-
test kommunismi auks peetud, kuid ühes neist, paremal p. üleval,

tunneme 1923. a. suvel Tallinnas peetud laulupeo vaate laululavalt publikule. Selgituseks toome eelmisel leheküljel sama pildi suure-
mana (foto Akel), et laulupeolased oma üllatuseks endid kommunist-
liste meelevaaldajate osas äratunda võiksid.

Püha aasta

Katoliku kiriku keeles kutsutakse ajajärku jõulust 1924 jõuluni 1925 — pühaks aastaks.

Vana traditsiooni kohaselt kutsus paavst Pius XI 1924. a. taevamineku-pühal — allokutsiooniga kardinaalidele ja kirjalikult bullaga kogu ristiusku rahvale — usklikud pühal aastal Rooma, kus kuulutatakse pattudest lunastamisi.

Eeldusteks on patukahetsus ja püha õhtusöötmaja nõuete täitmine. Eritingimuseks on nelja Rooma patriarkaalkiriku (Peetri-kirik, Lateraan, St. Paul müüride ees ja Maria Maggiore) külastamine — 30 päeval roomlaste ja 3 päeval kauge-malt tulnute poolt, kusjuures vastavad palved tulevad täita.

Suure pattudest lunastuse osalisteks võivad ka need saada, kes Rooma ei saa külastada; selleks on valmistatud erilised eeskirjad.

Püha aasta aluseks on suur ja vägev idee: iga üksiku, sellega terve katoliku rahva idee kom-

Rändajaid oli terved miljonid, iga päev viibis neid Roomas 50.000 — 200.000.

Aastal 1450 viibis Petrarca, a. 1500 Nicolaus Copernicus, a. 1550 Michelangelo püha aasta puhul palverändajana Roomas.

Kirikuriigis valitsevate olukordade tõttu oli võimatu korraldada pühi aastaid: anno 1800, 1850, 1875.

Pärast 75-aastast pausi avas a. 1899. jõuluks oma 90. elu- ja 22. valitusaastal paavst Leo XIII püha ukse 20. juubeliaastaks.

1925. a. muutub kindlasti mitte ainult katoliku kirikule, vaid kogu ristiusku rahvale suureks sündmuseks.

Kujunegu lootused, mis temaga ühendatakse — tõelikkuseks.

Paavst Pius XI

Prelaat Konrad Kümmel

Püha uks

belis-usulik uuendus, mis ainult pole üli-suure tähtsusega rahvaelus, vaid mis pärast ilmasõda ja ta tagajärgi rahuldab miljonite inimeste salajasemaid igatsusi.

Püha aasta praegune vorm põlveneb igivanadest algetest (palverännakud pühale maale, apostlite haudadele Roomas, püha Jakobuse hauale Compostellas jne.), mis aga juba 1300. aastal muudeti iga saja aasta järgi korduvaks palverännakuks apostlite Peetruse ja Pauluse haudadele Roomas (paavst Bonifatius VIII).

Vägev liikumine võttis maad ristiusku rahva seas, miljonid, kuningad ja vürstid, piiskopid ja abtid, rikkad ja vaesed — rändasid raskuste pääle vaatamata igast Euroopa osast „igavesse linna“, nende hulgas suurema kuulsusena Dante, kelle Divina Comedia's rännaku alguseks läbi põrgu, puhastustule ja paaradiisi on mõeldud a. 1300.

Sama püha aasta on ka Richard Wagner oma „Tannhäuseris“ dramaatiliselt ära kasutand ja oma mõlema palverändaja-kooriga jäädvustand.

Kuni 1450. astani kordus see „ar-mupüha“ iga 50 aasta järgi, pärast seda iga 25 aasta tagant.

arvustused ja artiklid on samuti tänuväärne lisa tema enda ja ka arvusteldavate mõistmiseks. Aga nendega läheme juba üle ilukirjanduse piiri.

See oleks vist kõik tähtsam 1924. a. algupärasest jutustavast proosast. Vähe ja väheväärtuslik sellele, kes oskabki ainult viriseda või siis meie jõudude kohta võimatut nõuab. Vähe, kui üldse, päris laitmatuid ja suuri töid ka objektiiv-

Litogr. Ant. J. B. Thomas

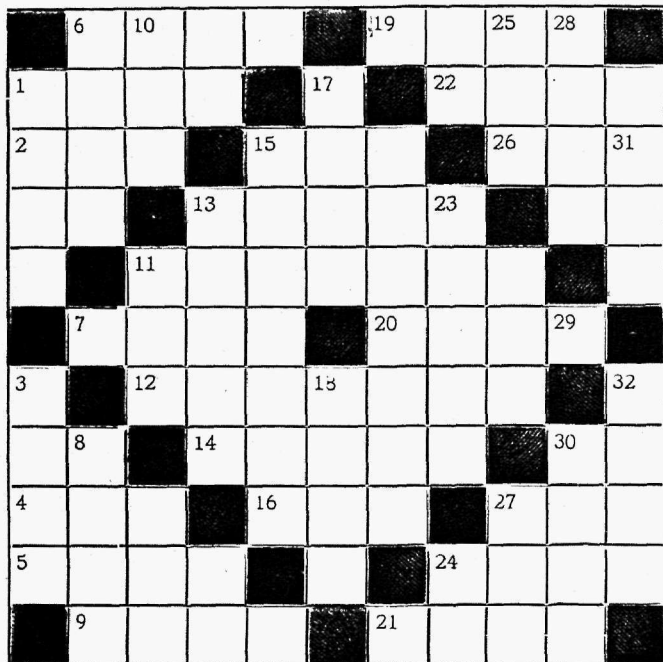
Püha Peetruse kirik Roomas
Usklikud paavsti õnnistamise ootel

sema kriitiku jaoks. Kuid siiski küllalt rõõmustavalt meie kirjavara rohkendavaid ja rikastavaid töid. Ja küllalt algupäraselt lugemist meie publikule — ka sellele publikule, kes seni hädaldand meie modern kirjanduse raskusest ja üli-modernsusest. Näidaku nad nüüd nende ostmisega, et nad vähemalt kunstiväärtuslikke realistlikkegi teoseid oskavad hinnata!

15. I. 25

Ristsõna-ülesanne nr. 1

Toome siin esimest korda oma lugejatele ristsõna-ülesande, mis on praegu Ameerikas ja Inglismaal suuresti moes, on otse epideemiaks kujunenud ja ähvardab Euroopagi mandrit. Kes ristsõna-ülesannetega tutvuneb, ei pääse enam nii hõlpsasti selle algupärasest külgetõmbe võimust ja tekitavast lõbust.

Ristsõna-ülesandeid tuleb järgmiselt lahendada: Iga numbrist juurest algab uus sõna, milles peab olema niipalju tähti, kui samas reas, kas alla või paremale poole, leidub tühje ruute kuni lähema musta ruuduni. Nii tuleks sõna ruudult nr. 1 leida ka lugeda pahemalt paremale poole, samuti sõna samast ruudust ülevalt alla.

Siin peavad need mõlemad sõnad olema neljätähelised ja tähendada esimesel juhtumisel sõjariista, teisel — üht Saksi-Altenburgi linnakest. Ruudu nr. 1 alla asetatud nr. 2 on ristsõna algus, mis võib siin olla ainult kolmetäheline, nii pahemale poole kui ka alla lugedes. Pahemale poole lugedes peab see andma käsualuse tähenduse ja nr. 2-st alla lugedes samuti sõjariista. Samal viisil tuleb kõik 32 sõna moodustada. Kui ühe või teise sõna leidmine raskusi tekitab, tuleb kergematega alata, mis läbi hulga vajaduslikke tähti raskemate sõnade jaoks iseenesest esile tuleb.

Ülevalt alla: 1. Saksi-Altenburgi linnake. 2. Sõjariist. 3. Kõikide soov. 6. Riik Lõuna-Ameerikas. 8. Väikeste loomade hoole saadus. 10. Määre. 11. Ajamõõt. 13. Kihelkond Harjumaal. 17. Hüttsõna suures hädas. 18. Muusikariist. 20. Jõgi Kesk-Euroopas. 23. Püha loom. 25. Hispaania aadli nimetus. 27. Norra kirjanik. 28. Jõgi Siberis. 29. Algtäht. 30. Kuulsa kinodonna eesnimi. 31. Mägi Eestis. 32. Vereimeja.

Pahemalt paremale poole: 1. Sõjariist. 2. Käsualune. 4. Kala. 5. Päätegelane J. Kärneri uues komöödias. 6. Kehaosa. 7. Koera sugulane. 9. Vanapagana sulane. 11. Eesti kirjanik. 12. Lakkamatu unistus. 13. Alev Eestis. 14. Lind. 15. „Odamehe“ raamatu nimi. 16. Ehe. 19. Vastilmunud tähtsama noorsooraamatu nimi. 21. Võõra oma. 22. Sünonüüm sõnale „kõik“. 24. Puuvili. 26. Lõõgiriist. 27. Nimi püülist.

„Odamehe“ ristsõna-ülesannete lahendajaile

Arvesse võttes ristsõna-ülesannete vastu erilist tuntavat huvi, otsustas „Odamehe“ talitus käesoleva numbril ülesande lahendajaile anda auhinnaks

10.000 margalise

raamatukogu, mis koosneb uuemast, Eesti iseseisvuse päevil ilmund kirjandusest (1918. a. päälle).

Tingimused :

1. Auhindamiseks võetakse arvesse ainult „Odamehe“ 1925. a. aastatellijate lahendused.

Märkus: „Odameest“ võib tellida igast postkontorist ja suuremast raamatukauplusest.

2. Lahendused tulevad saata kinnises kirjas (10 mk. postmark) ühes üksikasjalise otsitavate sõnade äratähendamise ja lahendaja täielise aadressiga.

3. Lahendused tulevad postile panna hiljem 8. märtsil s. a. Lahendused 9. märtsi postitempliga jäävad tähelepainemata.

4. Auhinna saaja määrab loos.

Märkus 1. Hinnalised ristsõna-ülesanded järgnevad igas „Odamehe“ numbris ja „Odamehe“ tellijail-lahendajail on aasta läbi võimalus võitlusid saavutada.

Märkus 2. Need, kes „Odameest“ lühema aja päälle tellind ja pikendavad seda aasta lõpuni, või kes selle aasta hilisematel kuudel järele tellivad kogu aastakäigu, arvatakse auhinnasaamise võimaluse õiguslisteks tellimisraha kättesaamise kuuga alates.

Järelikult on „Odamehe“ aastatellijail 1925. a. jooksul võimalus

120.000 marga

eest paremat eesti kirjandust võita.

*

Käesoleva n-ri ristsõna-ülesande lahendus, lahendajate ja lahendaja-võitja nimi avaldatakse järgmises „Odamehe“ numbris.

Piltülesanne nr. 1

Pildil on õuna siluett ühes varrega. Vaja lõigata see siluett neljaks osaks ja need lahtilõigatud osad nii kokku-säada, et saame linnu.

Käesolev number viibis töö uude trükikotta üleviimise ja suurelt osalt uue romaani algteksti hiljaksjäämise tõttu, mida lugejaid lahkesti vabandada palume.

Järgmine nr. — 2 (28) — ilmub 14. märtsil mitmekesise ja huvitava sisuga.

Meie lugejaile

„Odamees“ algab neljandat aastakäiku uuendatud kujul. Kindlaks jäädes oma senistele traditsioonidele, avaldades huvitavaid artikleid haruldaste piltidega Eesti kaugemast ja lähemast minevikust, toob „Odamees“ käesoleval aastal, mitmekesistades ajakirja sisu, ka rohkesti ilukirjanduslikku lugemist ja piltidega ilustatud päevasündmuslikku materjaali, millega meie ajakiri muutub laiemale hulgale loetavamaks ja huvitavamaks.

Nüüdsest peale hakkab „Odamees“ tooma iga numbriga eesküljel ja kaanel huvitavaid pilte maailma parimatelt kunstnikkudelt. Laialdane kaastööliste kogu, suurem kui ühlegi teisel eesti ajakirjal, võimaldab „Odamehel“ pakkuda oma lugejaile kõige paremat. Trükituna selle numbriga alates ajanõuetele kõige soliidimas Tartu trükikojas, võib „Odamees“ ka trükitehniliselt ja välimuselt Eesti ajakirjanduse eesotsas sammuda.

„Odamehe“ uus romaan

Käesoleva numbriga hakkab ilmuma Inglise praegusel ajal kuulsama kirjaniku Joseph Conradi suurem romaan „Võit“ (Victory), mis pole ainult põnev, vaid ka kõrge kunstiväärtusega juhtumuste-romaan.

Joseph Conrad, õige nimega Joseph Conrad Korzeniowski, rahvuselt poolakas, sündind a. 1856, õppis inglise keele alles 20-aastasena. Tema elukäik, täis juhtumusrikkaid rännakuid mööda lõunameresid, peegeldub tema huvitavais romaanides, mis on rajatud isikliku läbielamusele ja tähelepanekuile. „Võit“ on juhtumuste romaan kõige paremas mõttes ja kunstiväärtuslikum seni meile tuntud inglise kirjanikkude juhtumusromaanidest. — Conrad suri läind aasta augustis Inglismaal, see tähtis ja paljuloetav kirjanik esineb meie ajakirja kaudu esimest korda Eesti lugejale publikule.

Meie eelpilt

Hans Thoma: „Kaklejad poisid“, maalitud aastal 1872.

Hans Thoma sündis Bernaus 2. oktoobril 1839. Oma suure talendi ja kunstnikuande oli ta pärid juba oma esivanematelt — ta vanaisa oli kuulus muusikamees —, mille arendamiseks aitas kaasa vanalinna ehitusrägastiku omapärane ilu. Juba varakult lapseas tärkas temas kirg joonistamisele. Kahekümneaastase noormehena võimaldus tal Karlsruhe kunstikooli maastikumaalimise klassi pääseda, kus õppis seitse aastat, ja täiendas end pärast mitmes kõrgemas õppeasutuses maalikunsti alal. Tema armsamaks aineks olid maastikud ja genreid, mille maalimistehnikas on ta oma viiekümneaastase töötamise kestes jõudnud kõrgema tipuni, kuid ta fantastilised mütoloogilise sisuga pildid, raamatuillustratsioonid, seinamaalid ja sullejoonistused on täis kunstilist algupära ja väärivad tõsiselt tähelepanu.

Mullu 2. oktoobril sai see Saksa suurmeister veel oma 85. aastast sünnipäeva pühitseda ja juba 7. novembril vaibus ta oma lihtsas kodus, Karlsruhe, igavesse unne.

Vastutav toimetaja ja väljaandja Carl Sarap. — Trükitud H. Laakmanni trükikojas, Tartus.

K. a. märtsikuu algupoolel ilmub „Albumi“ väljaandel suuremas valikus maitserikkaid

postkaardi albumid

mitmesuguses suuruses ja hinnas.

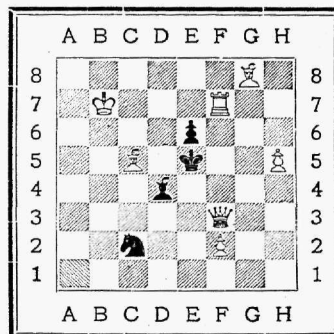
Albumid on valmistatud väljamaa eesküljel hääst materjalist ja on kauniduse ja hinna poolest võistlematud.

Pääladu on „Odamehe“ raamatukpl. Tartus.

Male

Ülesanne nr. 10

J. Gross, Karlstadt
(„Der Schachwart“ 1914)

Valged: Kb7, Lf3, Vf7, O: c5, g8 E: f2, h5 (7).
Mustad: Ke5, Od4, Rc2, Ee6 (4).

Matt kahe käiguga.

Ülesanne nr. 8. lahendus

1. Lc2—b3. Kui 1. Of8—d6, siis 1... Rf3—h4 ja teise käiguga matti anda ei saa.

Turniir Tartu esimaletaja nime peale lõppes järgmiste tagajärgedega: dr Berkovits, Kibbermann, Nuut 8 p., dr. Vehik 7½ p., H. Sander 7 p., Sivers 5 p., Luck 4½ p., Rauch, Veber 3 p., E. Sander 1 p. ja Norden 0.

Lõpuvõistluses esimese koha peale võitis Kibbermann 3 p., dr. Berkovits ja Nuut kumbki 1½ p. Sellega Kibbermann Tartu esimaletaja järgmise vastava turniirini.

*

14. ja 15. detsembril l. a. peeti Tartus Läti ja Tartu üliõpilaskondade vahel malevõistlus. Eesti üliõpilaskonda esitasid male alal: Kibbermann, Kerge, Tiit, Baumann, Tarto, Roost, Maide, Lovén ja Läti üliõpilaskonda: Taube, Kampars, Eikstremis, Tetteris, Stradsins, Mataitis, Enkurs ja Martinsons. Igatiks mängis oma vastasmaletajaga 2 partiid, sellega mängiti kokku 16 partiid. Tartu võitis 10:6 vastu.

Toimetusele saadetud kirjandus

Edmondo de Amicis: S ü d a. Raamat noorusele. Teine jagu. Nelja illustratsiooniga. Itaalia keelest tõlkinud Aliide Elken. „Odamehe“ kirjastus 1925. Ed. Bergmanni trükk Tartus. 112 lhk. 14×23 sm. Hind 160 mk.

Mayne Reid: Pääta ratsanik. II osa. Romaan. „Odamehe“ kirj. 1925. „Postimehe“ trükk Tartus. 113—192 lhk. 14×22 sm. Hind 100 mk.

Kirjavastused

G. M. See huvitaks meid ja meie lugejaid. Jääme ootama artiklit Balti numismaatika üle.

S. O. T-s. Loodame, et praegu „Odamehes“ ilmuma hakand romaan huvitavam on, kui Teie poolt soovitatud ülihuvitavad.

A. T-s. Kuigi Teie luuletusi juba trükis varem avaldatud ja arvustuselt „suure tähelepanu osaks saand“, ja Teie omale Eesti luuletaja „kibuvitsapärja“ võitnud, ei leia me ometi mingit tarvidust Teie värsse avaldada.

T. Nõmmits'e juuksetööstuse ateljee

meeste- ja naisterahvastele.

Tartus, Maarjamõisa tän. nr. 9, tel. 495.

Ainuke kõige suurem tööstus sellel alal terves Eestis.

Äri on mitme kuld- ja hõbeaurahaga kroonitud.

Kõige austusgea T. Nõmmits.

Moe-, pudu- ja pesuäri
Vennad Lepp

Tartus, Kaubahoov nr. 2, telef. 4-81

Alaliselt rikkalik valik:

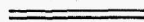
triiksärke, kraesid, manshette, kaelasidemeid, siidi kaelashalle, trakse, kindaid, siidi ja siidifloor sukki ja sokke, meester. ja naister. pesu, võimlemistrikoosid, puuvillast ja villast trikoopesu, naister. vill. koetud jakke ja veste, meesterahva veste, sveaterid, laste- ja spordikostüüme, pitse, pesatse ja kõiksuguseid moe-, pudu- ja pesukaupasid.

Vihmavarje ja jalutuskeppe

Villast lõnga rohkeis värvides. // **Käsitööniite D. M. C**

Meesterahva, naisterahva ja laste **kalosse**
Igasugune korralik auruga riiete voltimine

Hinnad võistlemata

Müük suurel ja väiksel arvul

Igaüks

kes ostab või tellib „O d a m e h e“ raamatukauplusest Tartus, Promenaad 7-a, vähemalt 500 mk. eest kooliraamatuid või muud kirjandust,

saab hinnata huvitava ja pildirikka I aastakäigu ajakirja „Odameest“

(1922. a), mis sisaldab 204-l suurel leheküljel rohkesti huvitavaid ja väärtuslikke artikleid Eesti ajaloost, loodusest, rahvaelust ja kunstist, jutustusi, nalja piltides jne. Üldse on selles aastakäigus 243 pilti, millest suur osa haruldasi, esimest korda trükkis ilmund.

Sel viisil omandab igaüks, kes ostab „Odamehe“ raamatukauplusest omad õpperaamatud või muud vajaduslikud raamatud, mida niikui-nii koolitööks ostma peab, — suure, väärtusliku, huvitava ja pildirikka raamatu ilma hinnata.

kes ostab või tellib „O d a m e h e“ raamatukauplusest Tartus, Promenaad 7-a, vähemalt 1000 mk. eest kooliraamatuid või muud kirjandust,

saab pääle „Odamehe“ I aastakäigu veel hinnata 1/2 aastakäiku „Odamehe“ II aastak.

(1923. a.) trükitud väljamaal, 180 suurt lehekülge mitmesugust huvitavat lugemismaterjaali 284 pildiga.

„Odamehe“ I aastakäik (1922. a.) maksab müügil 160 mk.

„Odamehe“ II aastakäigu esimene pool (1923. a.) maksab müügil 200 mk.

Igaüks aga, kes peab omale raamatuid ostma, võib neid „Odamehe“ juurest ostes ilma hinnata saada huvitavad ja väärtuslikud ajakirja „Odamehe“ aastakäigud, mille hind eraldi ostes 360 mk.

Eesti Ühistegelise Liidu väljaandel ilmuvad järgmised ajakirjad:

I. Piltide ja joonistustega kaunistatud rahvalik nädalaleht

„Ühistegelised Uudised“

Maksab: 12 kuu pääle Mk. 250.—

6	„	„	„	130.—	Üksiknumbri hind
3	„	„	„	70.—	Mk. 6.—
2	„	„	„	50.—	
1	„	„	„	25.—	

II. Ühisuste tegelaste praktiline nõuandja kuukiri

„Ühistegevusleht“

Ilmub 1925. a. endisest paksemas kaustas ja täiendatud uute aladega.

Maksab 12 kuu pääle Mk. 250.—

Üksiknummer Mk. 25.—

Tellida saab mõlemaid lehti igast ühisusest ja postkontorist.

Toimetuse ja talituse aadress: **Tallinn, Eesti Ühistegeline Liit**, Telefon 26-13.

Kirjastus „Odamehe“ raamatukauplus

Tartus, Promenaad 7-a, tel. 67

korraldab ja varustab raamatukogusid kõigi müügil olevate eesti raamatutega. Soovikorral köidetakse. Raamatukogudele kõrge hinnaalandus.

Kõikidele uuema kirjanduse tellijatele saadab „Odamehe“ raamatukauplus vastava summa (ka postmarkides) kättesaadades tellitud raamatud koju kätte. Talitus korralik ja kiire.

„Odamees“

soovitab paremat kirjandust

Algupärane ilukirjandus

- H. Adamson: **Mulgimaa**. Kirjanduslikkude ajakirjade läbi tuntud luuletaja ainus luuletuskogu. Hind 30.— ja 15.—
- A. Alle: **Carmina barbata** (Habemikud laulud). Luuletuskogu. Hind 75.—
- A. Alle: **Üksinduse saartele**. Luuletuskogu. Hind 100.—
- A. Gaillt: **Klounid ja faunid**. Fõljetoone kogu. Sisaldab rohkesti pilte, karikatuure ja kirjanikkude käekirjanäiteid. Ainus sarnane raamat eesti kirjanduses. H. 180.—
- A. Kallas: **Kui pisarad kõnelevad**. Religioosne filosoofiline teos. H. 100.—
- A. Kivikas (M. Karus): **Sookaelad**. Külajutud. Noorema põlve anderrikkama kirjaniku esimene ja rohkesti kiitvat arvustust teenind teos. H. 40.—
- A. Kivikas: **Jüripäev**. Romaan külaelust, meie lähemast minevikust. Autori suurem teos. H. 250.—
- A. Kivikas: **Ristimine tulega**. Romaan meie vabadussõjast. H. 200.—
- A. Kivikas: **Verimust**. Novellid meie vabadussõjast. Hind 150.— ja 100.—
- A. Kivikas: **Verine väits**. Novell. H. 50.—
- J. Kärner: **Kangelane**. Komöödia. H. 200.—
- O. Luts: **Harald tegutseb**. H. 65.—
- M. Metsanurk: **Epp**. Novell. H. 40.—
- G. Rappo: **Uks lahti**. Komöödia. H. 40.—
- K. Rumor (Ast): **Tuled sügisöös**. Novellikogu. H. 120.—
- J. Semper: **Jäljed liival**. H. 50.—
- J. Semper: **Pierrot**. H. 50.— „Jäljed liival“ ja „Pierrot“ on autori paremad luuletuskogud.
- A. Tassa: **Nõiasõrmus**. Fantastiliste novellide kogu. H. 100.—
- F. Tuglas: **Maailma lõpus**. Novell. H. 100.— Arvustajailt Tuglase paremaks teoseks nimetatud.
- F. Tuglas: **Jumala saar**. Novell. H. 100.—
- M. Under: **Eelõitsong**. Luuletuskogu. H. 75.—
- H. Visnapuu: **Amores**. Armastuslaulud. H. 50.—
- H. Visnapuu: **Jumalaga, Ene!** Luuletuskogu. H. 75.—
- H. Visnapuu: **Talihari**. Luuletuskogu. H. 100.—

Tõlkeilukirjandus

- E. de Amicis: **Süda**. Koolilõpilase päevaraamatu I ja II pool. Piltidega. Kumbki 160.—
- C. Doyle: **Prof. Baumgarten**. Naljajutt. H. 20.—
- N. Jevreinov: **Lõbus surm**. Näidend. H. 100.— ja 75.—
- S. Lagerlöf: **Kivi Rottna järves**. H. 20.—
- A. Lichtenberger: **Mu väike Trott**. Romaan. H. 100.—
- J. London: **Juhtumised inimestesõojate saarel I—III**. Romaan. H. kokku 75.—
- J. London: **Kahe näoga mees**. Novell. H. 20.—
- M. Reid: **Pääta ratsanik**. Romaan. I ja II koos, — hind 200.—
- M. Reid: **Valge kinnas**. Romaan. H. 75.—
- J. H. Rosny: **Kolesuur koobasmaa**. Fantastiline novell. H. 35.—
- O. Wilde: **Küntervilli tont**. Öudusejutt. H. 30.—
- O. Wilde: **Salome**. Draama. H. 60.—

Loodusteadus

- H. Bekker ja A. Audova: **Andmed Pühajärve uurimisest**. Suur teos rohkete ilustustega, tabelitega ja mitmevärviliste kaartidega. Ainus sellelaadiline teos eesti kirjanduses. H. 160.—
- H. Bekker: **Paeseina profiil Martsal**. H. 20.—
- A. Audova: **Järve taimed**. Piltidega. H. 30.—
- M. Univer: **Bioloogia**. H. 75.—

Lastekirjandus

- J. Kuulberg: **Laste sõber**. Mitmevärviliste kivitrüki piltidega. H. 100.—
- A. Kivikas: **Nõnandja**. Muinasjutt piltidega. H. 60.—
- A. Kivikas: **Lumimemm**. Muinasjutt piltidega. H. 60.—
- K. A. Hindrey: **Loomade mäss**. H. 75.—
- Kullaketrajad**. Muinasjutt piltidega. H. 75.—
- Kuida seitse rätseppa Türgi sõtta läks**. Muinasjutt piltidega. H. 15.—
- Põhjakaru**. H. 10.—
- Sõnakuulmata Zeppelin**. H. 12.—

Kirjandus. Kunst. Keel

- F. Tuglas: **A. H. Tammsaare**. Essee. H. 75.—
- F. Tuglas: **Arthur Valdes**. Essee. H. 75.—
- F. Tuglas: **Henrik Ibsen**. Essee. H. 50.— ja 30.—
- F. Tuglas: **William Shakespeare**. H. 75.— ja 60.—
- F. Tuglas: **Eesti uue ilukirjandus**. H. 75.— ja 60.—
- R. Griwing ja P. Ilves: **Kirikumuusika**. H. 100.—
- J. Aavik: **Muusikalised kirjad**. H. 75.—
- P. Grünfeldt: **Mälestused Juhani Liivist**. H. 40.—
- N. Kulbin: **Kubism**. H. 30.—
- E. Meumann: **Esteetika süsteem**. H. 160.—
- J. Semper: **Näokatted**. Artiklite kogu kirjanduse ja kunsti üle. H. 150.—
- O. Loorits: **Eesti keele grammatika**. Eesti õigekeelsuse käsiraamat. H. 250.—
- A. Kivikas: **Maha lüüriline shokolaad**. H. 20.—

Eesti ajalugu

- H. Kruus: **Saksa okupatsioon Eestis**. H. 150.—
- H. Kruus: **Jaan Tõnisson**. H. 100.—
- A. Vaga: **Viru väerind vabadussõjas**. H. 160.—
- R. Kangroopool: **Balti saksluse viimseid vägimehed**. H. 100.—
- A. Kruusberg: **A. Grenzsteini võitlus Jaan Tõnissoniga**. H. 75.—
- A. Kruusberg: **Venestamise tulekul**. H. 60.—
- A. Kruusberg: **Revisjoni tulekul**. H. 75.—
- R. Roht: **Julius Kuperjanovi elulugu**. H. 20.—
- A. M. Tallgren: **Saaremaa ja Muhu muinasjäänused**. H. 300.—

Koguteosed

- Siuru II**. Album. H. 150.—
- Siuru III**. Album. H. 150.—
- Looming**. Album. H. 100.—
- Mõtteid valmivast intelligentsist**. Koguteos meie rahvuskultuuriliste küsimuste üle. H. 250.—
- Ilo I—XII**. H. 750.—
- Odamees**. Toim. F. Tuglas. H. 50.—
- Odamees**. Toim. A. Alle. H. 50.—
- Odamees**. Nr. Nr. 1—27 á 40.—
- Soome — maa, rahvas ja kultuur**. H. 450.—

Mitmesugust

- Kirjanikkude palgaküsimus**. H. 20.—
- Koolimajade põhikavandid**. H. 100.—
- Taimvärvide õpetus**. H. 30.—

Telefon 67

„ODAMEES“, TARTU, PROMENAAD 7-a

Postkast 51